

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Stereotypy mládí a stáří z pohledu médií

Bc. et Bc. Zuzana Hanusová

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Praha 2017

Prague College of Psychosocial Studies

Stereotypes of young and old age through media

Bc. et Bc. Zuzana Hanusová

The Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Praha 2017

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na stereotypy stáří a mládí v médiích. Jsou zkoumána a porovnávána slova vyskytující se v článcích z tištěných médií.

Teoretická část obsahuje tři hlavní kapitoly. První pojednává obecně o stereotypch. Zaměřuje se také na jejich dopady a stereotypy o mládí a o stáří. Ve druhé kapitole je popisováno vymezení období mládí a stáří včetně jejich charakteristik. Poslední část se zabývá médii, jejich vlivem a výzkumy v oblasti prezentace stáří a mládí v nich.

V empirické části jsou zkoumána nejčastěji se vyskytující slova s pojmy souvisejícími s mládím a stářím v tištěných médiích. Je zaměřena také na vybrané stereotypy a jejich výskyt v článcích souvisejícími s mládím a stářím. Tato frekvence slov je porovnávána jak mezi soubory článků souvisejících s mládím a stářím, tak mezi od sebe několik let vzdálenými ročníky. Autorka se pokouší zodpovědět výzkumné otázky s tímto spojené.

Klíčová slova:

stereotypy, stereotypy stáří, stereotypy mládí, média, slovní analýza

Abstract:

The diploma thesis is focused on stereotypes of old and young age in media. Words in printed media articles are compared and examined.

The theoretical part contains three main chapters. The first discusses stereotypes in general. It also focuses on their impact and stereotypes of young and old age. The second chapter describes the definition of young and old age period including their characteristics. The last part is about media and their influence and about researches including this topic and stereotypes of young and old age.

In the research part, the most frequently occurring words with concepts related to youth and elders in printed media are examined. It also focuses on selected stereotypes and their occurrence in articles related to young and old age. This word frequency is compared between files related to young and old age, and between different years. The author tries to answer the research questions related to this topic.

Key words:

stereotypes, stereotypes of old age, stereotypes of young age, media, word analysis

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, na základě literatury a pramenů uvedených v seznamu použité literatury.

Datum 31. 7. 2017

Podpis studenta

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce doc. PhDr. Karlovi Hnilicovi, CSc. za jeho trpělivost a cenné odborné rady.

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Stereotypy.....	9
1.1 Definice	9
1.2 Stereotypy o stáří.....	10
1.3 Stereotypy o mládí.....	14
1.4 Důsledky stereotypizace	15
2 Vývojové období stáří	18
2.1 Vymezení období stáří	18
2.2 Charakteristiky stáří	20
3 Vývojové období mládí	24
3.1 Vymezení období mládí.....	24
4 Média	28
4.1 Vliv masových médií.....	28
4.2 Obraz mládí a stáří v médiích.....	31
EMPIRICKÁ ČÁST	35
1 Cíle výzkumu	35
2 Výzkumné otázky	36
3 Charakteristika výzkumného souboru	37
4 Sběr dat a metody výzkumu	39
4.1 Stereotypy stáří:.....	40
4.2 Stereotypy mládí	42
5 Zpracování dat	44
6 Výsledky a interpretace dat	46
6.1 Nejčastěji se vyskytující slova	46
6.2 Stereotypy stáří.....	49
6.3 Stereotypy mládí	51
6.4 Porovnání stereotypů v souboru článků o mládí a stáří	53
6.5 Porovnání výsledků z roku 2006 a 2016.....	58
7 Shrnutí výsledků.....	62
8 Diskuse	68
Závěr	70
Seznam použitých zdrojů	71
Přílohy	1

Úvod

Média dnes hýbou celým světem a každým jedincem, mnohdy aniž bychom o tom sami věděli. Je tedy určitě důležité je studovat a zabývat se tím, co nám předkládají. Není podstatné jen to, co si můžeme díky nim přečíst nebo co je nám řečeno. Měly bychom také uvažovat o tom, jaké informace se k nám dostávají. Všechny ale nemusejí být na první pohled zřetelné, je tedy nutné číst i mezi řádky.

Proto je vhodné zabývat se stereotypy a tím, jak se v médiích projevují. Mnohdy mohou napáchat více škody, než by nás mohlo napadnout. Pokud je budeme studovat, zjistíme mnoho informací, díky čemuž mohou mít média méně nepříznivý dopad. Pokud víme, že nás může něco ovlivnit, dokážeme tomu lépe zabránit.

Stereotypům stáří bych se ráda věnovala, jelikož se týkají většiny lidí. Jednou zestárne téměř každý. Také si nemyslím, že by mělo být některé z vývojových období považováno za negativnější než jiné.

Tato práce je rozdělena na dvě části. První z nich je teoretická. Druhá je empirická. V té bude popisována realizace výzkumného záměru.

Nejprve se budu zabývat stereotypy teoreticky. Budu se věnovat především konkrétně stereotypům o stáří a o mládí. Přitom se zaměřím také na důsledky stereotypizace. V teoretické části budu popisovat, jak vypadá stáří a jak mládí. Neopomenu také média a jejich vliv na jedince. Zajímat se budu i o jiné studie na toto téma.

Výzkumná část bude zaměřena na porovnávání stereotypů mládí a stáří v celostátních denících. Realizována bude cestou analýzy výskytu slov. Bude odpovídat na výzkumné otázky týkající se nejvíce se vyskytujících slov s mládím a stáří. Zajímat se bude také o konkrétní stereotypy a jejich výskyt v článcích souvisejících s mládím a stářím.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Stereotypy

Tato kapitola bude nejprve pojednávat o stereotypech obecně. Na prvním místě bude přibližovat, co to stereotyp je. Značná pozornost bude věnována stereotypům, které se pojí se stářím. Dotkne se také stereotypního uvažování o mladých lidech. O těch ale není mnoho dostupné literatury, proto nebude poměr textu věnovaného stereotypů stáří a mládí stejný. Dále bude tato kapitola věnována důsledkům stereotypizace.

1.1 Definice

Stereotypy různých skupin osob se zabývá sociální psychologie i sociologie. Svoji pozornost jim věnuje nemálo autorů. Není proto překvapením, že není pojmosloví úplně jednotné. Prvním autorem, který se věnoval pojmu stereotyp byl W. Lippman v roce 1922. Pro něho byl stereotypem předem vytvořený názor o světě (Geist, 1992).

Hewstone a Stroebe (2006/2001) vnímají stereotyp jako sdílené přesvědčení o osobnostních rysech i chování lidí. Je vyvozován z příslušnosti k určité skupině. Jedinci jsou přisuzovány vlastnosti typické pro danou skupinu, čímž je přehlížena jeho individualita.

Podle Geistova Sociologického slovníku (1992) jde o zkreslenou představu, kterou mají jedinci nebo skupiny o jiných skupinách a lidech. Termín stereotyp se často překrývá s termínem předsudek, i když přibližně od 30. let jsou více užívány v jiných souvislostech.

Ke stereotypnímu vnímání dochází díky kategorizaci. Jde o vybírání a interpretování informací ze sociálního prostředí. Později se při kódování a dekódování

informace můžeme spolehnout na takto vytvořené kategorie. Nemusíme tak každou situaci brát jako jedinečnou, což podstatně zrychluje orientaci v prostředí (Tajfel, 1979, jak uvádí Kouřilová, 2011). Kategorii se také označuje skupina jedinců, které se stereotyp týká (Hnilica, 2010). Tvoří souhrn informací o určitém objektu nebo skupině objektů. Přiřazením vnímaného k této kategorii tak máme mnohem více znalostí, než bychom měli z jeho aktuálního pozorování (Hewstone & Stroebe, 2006/2001). Ke každému stereotypu si lze vybavit určité asociace. Ty ovšem nejsou logické. Jsou vytvářeny na základě zkušenosti. Čím častěji se určitá zkušenost opakuje, tím více se asociace upevňuje. Zvětšuje se její síla (Hnilica, 2010). Přitom stereotypizace bývá z větší části neuvědomovaným procesem (Kouřilová, 2011).

Hamilton (1981) mluví (jak uvádí Geist, 1992) o tzv. sociálních schématech. Jde též o soubory informací, které si lze vybavit z paměti. Je možné je dělit na několik druhů – schémata osob, schémata sebe, scénáře a schémata sociálních rolí. Pro tuto práci jsou důležitá schémata sociálních skupin. Ty se právě označují také jako stereotypy.

Pokud se stereotyp vztahuje ke skupině či kategorii, které jsme součástí, jde o autostereotyp. Stereotyp, který charakterizuje skupinu, jejíž součástí nejsme, se nazývá heterostereotyp (Geist, 1992). Podle míry sdílení mezi lidmi lze rozlišovat stereotypy osobní, sociální a kulturní. Ty první představují pamětní struktury vlastní jedinci. Využívá je sám k zařazování osob do kategorií. Tento stereotyp obsahuje i atributy, které s danou kategorií neasociuje nikdo další. Pokud jsou tyto atributy sdílené s ostatními, jedná se o sociální stereotyp. Kulturní stereotypy bývají obsažené v pohádkách a mýtech, ale i masových mediích. U těch je ale těžké určit, zda je příjemci informací skutečně používají (Hnilica, 2010).

1.2 Stereotypy o stáří

Tato kapitola bude pojednávat o konkrétních stereotypech, které se dávají často do souvislostí se starými lidmi. Některé z nich jsou vybrané pro výzkum v druhé části práce. Zmíněny jsou stereotypy podle Palmoreho (1990), jak je uvádí Tošnerová (2002).

Většinou se jedná o stereotypy negativní, i když pozitivní se také objevují. Ty ovšem logicky nepředstavují problém, proto jim není věnována taková pozornost.

V současné době lze nalézt nemálo autorů, kteří se stereotypy stáří zabývají nebo zabývali. Každý vnímá stereotypy jinak. Autor od autora se liší v přístupu k nim i zájmem o různé z nich. Např. Kruse a Schmitt (2006) ve svém výzkumu rozlišují čtyři kategorie stereotypů. Vývojové zisky a potenciál vývoje (např. vnitřní klid), vývojové ztráty a rizika (např. častější deprese a osamělost), staří lidé jako zátěž pro společnost (např. zátěž pro veřejné rozpočty) a snížení počtů starších lidí v sociálním kontextu.

Haškovcová (2010) uvádí jako problém nahlížení na stáří tzv. mýtus homogenity – přesvědčení, že stáří vypadá u všech lidí stejně. Přes vnější znaky, které skutečně ukazují na příslušnost ke skupině „starých lidí“, zapomínáme na různorodost potřeb jedince. I když u nich hraje roli věk, zpravidla se odvíjejí spíše od osobních cílů. Mnozí odborníci se dokonce domnívají, že mají senioři různorodější potřeby než zbytek populace. Mají za sebou už dlouho dobu života, kterou každý prožil jinak.

Moudrost a zkušenost

Za moudré byli staří lidé považováni spíše v dřívějších dobách než v 19. století začalo dostávat stále více přednost mládí. Otázkou ale je, jak staří tito moudří kmeti opravdu byli. Nejspíše se netěšili tak vysokému věku jako dnešní senioři.

Toto pozitivní vnímání stáří častěji nahrazují negativní představy. V těch je totiž dnes důraz na involuční změny, které nejsou vnímány pozitivně (Haškovcová, 2010). Tyto názory se ale liší mezi kulturami. Např. v Japonsku je stáří díky své moudrosti velmi uznávané (Palmore 1990, jak uvádí Tošnerová, 2002).

Nemoc

Těžko se dokazuje, že stáří není nemoc, jelikož je mezi ně v podstatě pokládáno rovnítko (Haškovcová, 2010). Panují názory, že lidé nad 65 let nejsou kvůli nemoci vůbec schopni vykonávat běžné činnosti. Jsou neustále unaveni a sužováni tělesnými obtížemi. Představa týkající se tohoto stereotypu je potřeba neustálé péče, kterou jim mohou poskytovat jen instituce (Tošnerová, 2002).

Pravda je taková, že s vyšším věkem nemocí přibývá. U starých lidí se často objevuje i polymorbidita (Haškovcová, 2010). Přesto je kolem 80 % seniorů dostatečně v kondici, aby mohli vykonávat běžné aktivity. Pouze kolem 5 % je odkázáno na péči v institucích. Sice trpí více chronickými nemocemi, než mladí lidé, ale zato ubývá akutních potíží (Tošnerová, 2001). Ne vždy jde přímo o nemoc, ale spíše o obtíže. Důležité je, jak vlastní situaci vnímá sám senior. Podle Sýkorové (2016) vnímají své zdraví subjektivně pozitivněji, než se jeví objektivně. To souvisí se změnou vnímání pojmu zdraví v tomto věkovém období.

Impotence

Přesvědčení, že se staří lidé nevěnují žádným sexuálním aktivitám a že tato činnost u nich není normální (Tošnerová, 2002). V dnešní společnosti je sexualita seniorů dá se říci tabuizovaná. Veřejnost tuto skutečnost přijímá velmi nerada (Čevela, Kalvach & Čeledová, 2012). Ve skutečnosti mohou mít sexuální potřeby mnoho podob a není třeba se domnívat, že sexuální život ve stáří má vypadat stejně jako v mládí. Starší lidé mají také potřebu lásky a intimního sdílení (Haškovcová, 2010). Uspokojivý milostný vztah může pokračovat i do vysokého věku, přičemž stále může hrát podstatnou roli v životě (Tošnerová, 2002).

Pokles duševních funkcí

Tento stereotyp představuje úbytek schopnosti poznávat, učit se a zapamatovávat jakožto proces patřící ke stáří (Tošnerová, 2002). Především zapomínání, tzv. sklerózu, bereme jako jednu z dominantních charakteristik starých lidí. Přitom zapomínáme, že i v tomto ohledu je průběh stáří každého jedince individuální (Haškovcová, 2010).

Ve skutečnosti věk nemá velký vliv na schopnost něco se naučit. Reakční doba starších lidí se sice zpomaluje, ale je nutné brát v úvahu také jejich motivaci k učení. Mladí lidé jsou také více na učení navyklí. Stále jsou v procesu soustavného vzdělávání (Tošnerová, 2002).

Duševní choroby

Představa, že mnoho starých lidí trpí Alzheimerovou chorobou je již hluboce zakořeněna (Haškovcová, 2010). Přitom pouze 2 % lidí nad 65 let využívá péče institucí kvůli špatnému duševnímu stavu (Tošnerová, 2002).

Deprese

Představa, že jsou senioři sužováni depresemi. Stereotypy o jejich nemocnosti, neužitečnosti, osamělosti a chudobě k tomuto napomáhají. Z duševních chorob je deprese mezi starými lidmi opravdu nejčastější. U mladých lidí se ale projevuje těžká deprese mnohem častěji (Tošnerová, 2002).

Ošklivost

V naší společnosti je vnímáno jako krásné pouze mládí. Staří lidí jsou považováni za ošklivé „báby“, „čarodějnice“ nebo „scvrklé dědky“. I takováto jazyková označení odrážejí negativní stereotypy o stáří (Tošnerová, 2002).

Nepotřebnost

Zbytečnost stáří je nejspíše dána přesvědčením, že užiteční jsou pro společnost pouze lidé pracující. Jako prospěšné vnímáme pouze jedince v zaměstnaneckém poměru. Senioři si sice mohou užívat zasloužený odpočinek v důchodu, ale zároveň jsou osočováni z nicnedělání a příživnictví. Vlastně nic důležitého nedělají a jsou tedy k ničemu (Haškovcová, 2010). Předpokládá se, že staří lidé nejsou schopni pracovat stejně dobře jako mladí. I když se ve výzkumech na toto téma prokázala dokonce větší spolehlivost lidí vyššího věku, stejně je názor o jejich neproduktivitě podstatným podkladem pro diskriminaci seniorů na trhu práce (Tošnerová, 2002).

Osamělost

Předpoklad, že staří lidé mají velmi málo sociálních kontaktů a že žijí v podstatě úplně izolováni od světa. S přibývajícím věkem opravdu klesá společenská aktivita. Ale senioři mají relativně dostatek blízkých kontaktů. Dvě třetiny z nich žijí s partnerem nebo rodinou (Tošnerová, 2002).

Chudoba

Stereotyp o majetkových poměrech seniorů má dvě podoby. Obě jsou nahlíženy negativně. Na jedné straně je zde domněnka o jejich bohatství, na druhé o chudém stáří (Tošnerová, 2002). Takovýto náhled na seniory může být způsoben neustálou diskusí nad nutností reformovat systém důchodového zabezpečení, než se zhroutí. Přispívá k tomu i skutečnost relativně nízkých důchodů (Haškovcová, 2010). Čeští senioři nejsou majetkově hůře zabezpečeni než průměr populace. Nalézají se pod hranicí životního minima spíše výjimečně. Chudí nejsou. Problémem je ale jejich subjektivní pocit chudoby (Vohralíková & Rabušic, 2004). Ten může být způsoben nejistotou z neustálých změn cen. V době socialismu si se stálými cenami mohl každý lépe spočítat, kolik mu zbyde financí po odchodu do důchodu (Haškovcová, 2010). Např. ve výzkumu z roku 1996 se za chudé označilo téměř 50 % důchodců (Vohralíková & Rabušic, 2004). Pokud je senior opravdu chudý, stává se chudoba významnější než to, že je důchodce. V takovém případě je přijímán jako hlavní status chudoby, ne status důchodce (Sýkorová, 2016).

Politická moc

Senioři jsou velmi početnou skupinou, která může výrazně zahýbat s výsledky voleb. První tvrzení je pravdivé. Skutečně je seniorů v populaci velký počet. Ale není vhodné zapomínat na jejich individualitu a představovat si, že všichni volí stejné politické představitele jako jedna velká skupina (Tošnerová, 2002).

1.3 Stereotypy o mládí

Stereotypy o mladých lidech se téměř nikdo nezabývá. Literatury na toto téma existuje velmi málo. Snad proto, že jsou tyto stereotypy většinou pozitivního rázu a mladým neškodí. Mládí a jeho charakteristiky bývají považovány za ideál.

Problémy mohou ale způsobovat lidem starým, jelikož kult mládí a preference mladistvého zevnějšku mohou přispívat k negativnímu vnímání stáří (Tošnerová, 2002).

Boduroglu, Yoon, Luo a Park (2006) potvrzují, že bývají mladí lidé zkoumání v souvislosti se stereotypy spíše jako kontrolní skupina u studií stereotypů stáří. Hlavní cílovou skupinou jsou senioři. Několik studií prokázalo, že stereotypy o mládí jsou častěji pozitivní, než je tomu v případě stereotypů o stáří. Tento jev je připisován vyzdvihování mládí v západních kulturách, kde byly výzkumy provedeny. Negativa spojená s adolescenty byla zaznamenána u respondentů v období střední a starší dospělosti. Týkala se osobní autonomie, integrity, sociální přijatelnosti a spokojenosti se životem.

1.4 Důsledky stereotypizace

Jak už bylo zmíněno v předchozím textu, mají stereotypy svoji kladnou funkci, jelikož šetří kognitivní kapacitu (Fiske, 1998, jak uvádí Kouřilová, 2011). Zároveň jsou velmi užitečné v sociálních kontaktech. Ty jsou jednodušší díky lepší orientaci právě na základě stereotypů. Poskytují totiž možnost odvozovat vlastnosti chování určitých lidí a také předvídat jejich chování (Kouřilová, 2011). Podle Allporta (1954/2004) pomáhají racionálně vysvětlit negativní postoj k některým lidem.

Stereotypy ale mohou být také příčinou konfliktů a nedorozumění (Geist, 1992). Může se stát, že jsou někomu přisuzovány vlastnosti na základě stereotypu, které ale ve skutečnosti nemá. I když mnoho objektů ze skupiny vlastnosti, které patří ke stereotypu, opravdu má, důležité je, že se nejedná o všechny jedince z dané skupiny. Proto může vést k chybnému usuzování o objektech, které jsou pro určitou kategorii méně typické – liší se od prototypu. Ten představuje průměr nebo ústřední tendenci kategorie (Hewstone & Stroebe, 2006/2001). Stereotypy jsou upevňovány selektivním vnímáním. Informace, kterou jsou se stereotypem v souladu, jsou přijímány. Ty, které s ním nesouhlasí, lidé neregistrují (Vidovicová, 2008).

Stereotypy se podílejí na konstrukci sociální reality (Jiráček & Köpplová, 2009). Mohou také podmiňovat vznik předsudků (Hnilica, 2010). Ty Allport (1954/2004) považuje za pozitivní nebo negativní pocit směrem k objektu, který nemusí mít svůj původ ve skutečnosti. Někteří autoři ho vnímají pouze jako negativní (Geist, 1992).

Předsudky pak mohou být příčinou popírání věku. Touto strategií se lidé snaží vyhnout těm stereotypům, které souvisejí se stářím (Vidovicová, 2008). Mohou být také podkladem diskriminace (Hnilica, 2010).

V této práci je nutné zmínit v souvislosti s touto tematikou termín ageismus, který poprvé použil R. Butler v roce 1969. Označuje diskriminaci na základě věku, která se objevuje v protikladu ke kultu mládí. Projevuje se také systematickým stereotypizováním (Tošnerová, 2002). Palmore (1990, jak uvádí Tošnerová) ageismus chápe jako předsudky a negativní představy o starých lidech a diskriminaci vůči nim. V nejhorším případě může vést až ke gerontofobii. Ta se může projevit např. protesty obyvatel města proti výstavbě domovů pro seniory (Čevela et al., 2012). V extrémních případech může dojít až k týrání či zneužívání seniorů (Vidovicová, 2008). Ageismus může vypadat jako vyloučení člověka na základě věku (např. z pracovního místa) nebo (častěji) na základě funkčního stavu. Staří lidé jsou v tomto případě pokládáni za velmi křehké (Čevela et al., 2012).

Ageismus podle Palmoreho (1999, jak uvádí Vidovicová, 2008) vyplývá ze tří skupin zdrojů – individuálních, sociálních a kulturních. Individuální příčinou ageismu je na prvním místě strach ze smrti a stárnutí. Jedním z jeho zdrojů je také frustrace a agrese. Bývá prohlubován i díky tomu, že stereotypy o stáří uznávají jako platné i samotní senioři. V takových případech fungují jako sebenaplnující se proroctví (Vidovicová, 2008). Senioři získali tyto stereotypy již v dětství. To se ještě netýkaly jich samotných. Po překročení pomyslné hranice směrem ke stáří postupně tato dříve naučená přesvědčení internalizovali jako přesvědčení o sobě samých. To, jak lidé vnímají své stárnutí, je velmi důležité, jelikož pozitivní přesvědčení o vlastním stáří může být předpokladem pro déletrvající dobré zdraví (Levy, 2003).

Mezi sociální zdroje ageismu může patřit fakt, že starých lidí v populaci stále přibývá. Vzhledem ke stárnutí silných ročníků je to přirozený vývoj. Může jím být také přikládání velkého důrazu na rozlišování věku a sociální strukturaci podle něho. (Vidovicová, 2008). Pokud známe něčí věk, očekáváme podle této informace, jaké charakteristiky osoba bude mít, jaké role bude zastávat nebo jaký bude její zdravotní stav (Trusinová, 2012). K diskriminaci může přispívat i mezigenerační konflikt, který je

tvořen neshodami v zastávaných hodnotách i tím, že bývají prestižní role určovány věkem. Ti, kdo nemají takovou moc se ji snaží získat. Ti, kdo ji mají, se ji snaží udržet. Pozitivně nepřispívá ani to, že jsou často věkové skupiny oddělené od sebe (Vidovicová, 2008).

Podle Traxlera (1980, jak uvádí Tošnerová, 2002) může být příčinou ageismu i důraz na krásu a mládí a s tím spojená ignorace stáří. Vliv má také vnímání stáří jako neproduktivního. Z ekonomického hlediska je totiž produktivní pouze střední generace, která se má postarat o starší a děti. Ty ale představují investici do budoucna. Jde o jeden z již zmíněných stereotypů o starých lidech.

Stereotypní představy o starých lidech jim přidělávají problémy také na trhu práce. především při přijímání do zaměstnání. To potvrzuje i výzkum z loňského roku ve Velké Británii. Byly vytvořeny dva profily uchazečů o zaměstnání. V pilotní studii byly respondenty vybrány pozitivní atributy, které budou přisuzovány uchazeči kolem 20 let a jiné (také pozitivní) typické pro jedince kolem 60 let. Např. rychlé rozhodování a používání nových počítačových technologií x akceptování různých názorů a pečlivost. Přesto, že byly u obou profilů uvedeny stejné pracovní zkušenosti na podobné pozici, 80 % potenciálních zaměstnavatelů zvolilo „mladý profil“ (Abrams, Swift, & Drury, 2016).

Problematické jsou i tzv. kulturní zdroje ageismu, jelikož bývají často identické přímo s formami ageismu. Projevují se v jazyce, hodnotovém systému společnosti a v neposlední řadě v mediálním prostoru (Vidovicová, 2008). K negativnímu vnímání seniorů přispívá třeba jejich prezentace v médiích. Představují staré lidi jako velmi problémové. Jako skupinu nemohoucích lidí, kterým je nutné neustále pomáhat. Velká část státních peněz i zdravotní péče směřuje k nim. Tím je podporován úbytek mezigenerační solidarity (Čevela et al., 2012). Lidé mají obavy z přibývajících podílu seniorů, jelikož je tento jev označován v médiích slovy „krize“ nebo „problém“ (Vidovicová & Rabušic, 2003).

Pozitivně představuje vnímání seniorů výzkum Vidovicové a Rabušice (2003), kde bylo zjištěno, že tato věková skupina není považována v České Republice za přítěž ani překážku vývoje. I přes tyto výsledky je třeba podporovat realistický obraz stáří a bránit se stereotypům.

2 Vývojové období stáří

Pokud se chceme zabývat stereotypy stáří a mládí, je nutné si nejprve ujasnit, co pojmy stáří a mládí znamenají. Tato kapitola bude věnována vývojovému období stáří. Bude vymezeno, kdy je člověk považován již za starého. Kapitola bude představovat také různé atributy stáří.

2.1 Vymezení období stáří

Pro tuto práci není důležité určit, jaká je přesná věková hranice, kdy už člověka považujeme za starého. Přesto je dobré vědět, jaké o vymezení stáří panují představy.

Někteří autoři se domnívají, že stárnutí člověka začíná již počtím. Méně radikální je názor, že stáří jako sestupná perioda vývoje začíná již v dřívějších obdobích než v tom, které označujeme jako stáří (Křivohlavý, 2011).

Podle Vohralíkové a Rabušice (2004) se většinou pracuje s hranicí počátku stáří 60 nebo 65 let. Uvádí ji většina gerontologů kvůli tomu, že přibližně v těchto letech dochází u člověka k nepřehlédnutelným fyzickým i psychickým změnám (Stuart – Hamilton, 1999/1994). Jde ale spíše o sociální konstrukci, která vznikla kvůli sociální administrativě. Pro tuto hranici není jasné objektivní zdůvodnění (Vohralíková & Rabušic, 2004). Lze ji označit jako tzv. kalendářní věk. Starým se tak člověk stává po dosažení daného věku. Věkové vymezení stáří ovšem úplně zanedbává individuální stárnutí. Pokud by totiž bylo platné, docházelo by u každého jedince ke stárnutí ve stejnou dobu (Stuart-Hamilton, 1999/1994). Nicméně díky němu např. vzniká nárok na starobní důchod (Haškovcová, 2010).

Stuart-Hamilton (1999/1994) popisuje několik možností, jak období stáří vymezit či rozčlenit na několik dílčích period. Jednou z nich je rozdělení na mladší stáří (od 65 do 75 let) a pokročilé stáří, které pokračuje od 75. roku života dále. Možné je také

rozdělit tento vývojový úsek na tzv. třetí a čtvrtý věk. První z nich je označením pro aktivní a nezávislé seniory. Pro čtvrtý věk je charakteristická závislost na druhých i co se týče zajištění základních životních potřeb. Až v tomto věku dochází k úpadku, který zasahuje většinu částí života člověka. Už můžeme pozorovat výrazně negativnější obraz stáří. A to i přesto, že se tohoto období dožívá v podstatě nejvitálnější výběr populace (Baltes, 2009).

Dělení druhé poloviny života se věnuje i Haškovcová (2010), která se přiklání k následujícímu vymezení:

- Střední (zralý věk) – 45–59 let
- Vyšší věk (rané stáří) – 60–74 let
- Stařecký věk (senium, vlastní stáří) – 75–89 let
- Dlouhověkost – 90 let a dál

Každý jedinec může mít jiný názor na to, v kolika letech je člověk již starý. Toto mínění mimo jiné závisí na věku dotázané osoby. Např. lidé starší padesáti let ve výzkumu z roku 1998 udávali hranici stáří 67 let. Přitom věk jakožto vlastnost, podle které lze označit člověka za starého, se objevil na druhém místě. Před ním byl fyzický a zdravotní stav. Dalšími charakteristikami byly pokles duševní svěžesti a ztráta autonomie (Vohralíková & Rabušic, 2004).

Je tedy zřejmé, že určení stáří dle odžitých let života není dostačující. Podstatným vymezením stáří je také biologický věk, kterým se rozumí celkový stav organismu. Jeho fyzické i psychické změny. Stáří je sice poslední fáze vývoje jedince, ale nepřináší již zdokonalení funkcí. V tomto smyslu můžeme spíše mluvit o období postvývojovém. Výrazněji postupuje fyzický úpadek, který pozvolna přicházel už od mladé dospělosti (Stuart-Hamilton, 1999/1994).

Další měrou pro označení starého člověka může být sociální věk. Ten udává představu, jak by se měl člověk v určitém věku chovat. Je to určitá změna v sociálních rolích. V naší kultuře je to např. Přesvědčení, že by měl odejít do důchodu. Měl by být klidný a usedlý (Stuart-Hamilton, 1999/1994). Se sociálním věkem se pojí také sociální kompetence a produktivita (Křivohlavý, 2011).

2.2 Charakteristiky stáří

V této kapitole budou popisovány charakteristiky stáří. Bude věnována pozornost biologickému stavu člověka ve stáří. Důraz bude kladen také na psychický stav. Zmíněn bude i pohled na stáří ze sociálního hlediska. Přitom je nutné mít na mysli, že se všechny charakteristiky a příznaky stáří navzájem ovlivňují i podmiňují.

Stuart-Hamilton (1999/1994) rozděluje atributy stáří na „univerzální“ a „probabilistické“. Prvními rozumí takové vlastnosti, které můžeme pozorovat u všech osob zařazených do skupiny starých lidí. Jako příklad uvádí vrásčitou kůži. Probabilistickým znakem je pak např. artróza. Tu totiž staří lidé mívají, ale zdaleka jí nemusejí trpět všichni.

Zpravidla jde o znaky, které nastávají postupně během involučních procesů. Tato zhoršování se týkají nejen fyzických funkcí, ale také psychiky. Zpočátku jsou úspěšně kompenzovány např. špatný sluch pořízením naslouchadel. Dohromady se ovšem s postupem času sčítají a senior se tak hůře orientuje i v praktickém životě (Haškovcová, 2010).

Z větší části stáří představuje ztráty v mnoha oblastech. Nelze tuto životní periodu brát pouze jako úpadek všech funkcí (Kempermann, 2009). Baltes (2009) zmiňuje také změny k lepšímu. V této souvislosti zdůrazňuje, že se především v raném stáří dnes setkáváme se stále větší vitalitou seniorů. Vidíme u nich lepší fyzickou i psychickou kondici. Komu je dnes sedmdesát let, může se často pyšnit podobným stavem jako před třiceti lety jedinec o pět až deset let mladší. Např. krystalická inteligence bývá za příznivých podmínek stále rozvíjena. Jedinec v období raného stáří má výhodu mnoha zkušeností a dovedností, které nabyl během dosavadního života. Celkově je v posledních desetiletích toto období vnímáno pozitivněji. Je nutné brát v úvahu i potenciál rozvoje, který byl dříve zanedbáván.

Biologické aspekty stáří

Se stářím přichází již zmíněný úpadek fyzických funkcí. Orgány již nejsou tak funkční, svaly ochabují a dlouhodobá nečinnost rychleji způsobuje jejich atrofii. Tyto změny jsou přibližně po dosažení šedesátého roku života znatelně rychlejší, po sedmdesátém ještě znatelnější. Tělo je s přibývajícím věkem méně schopné odolávat infekcím. Špatně se ale také vyrovnává s úrazy. U velmi starých lidí se už zlomeniny vůbec nemusejí zahojit (Říčan, 2004).

Stárnou také smysly. Zhoršování vnímání začíná ale už dříve. Staří lidé trpí ztrátou zrakové ostrosti, kdy nejsou mnohdy schopni zaměřit zrak ani s pomocí brýlí. Častěji mohou mít potíže s šedým i zeleným zákalem. Také např. nejsou schopni otočit bulvy nahoru. Pokud tedy chtějí vidět něco nahoře musejí více zvedat hlavu. Z poruch sluchu nejvíce trpí nedoslýchavostí. Již nejsou schopni vnímat vysoké frekvence (Stuart-Hamilton, 1999/1994).

Fyzické obtíže zásadně ovlivňují vnímání života seniora. Nejhorší je pro seniory takový stupeň potíží, který je omezuje v soběstačnosti. Ta se snižuje s přibývajícím věkem. Seniorů, kteří nejsou schopni se o sebe postarat je v České republice rokem 5 % (Vohralíková & Rabušic, 2004).

Pokud lidé dodržují pravidelnou fyzickou aktivitu, mohou přispět ke své budoucí kondici v období stáří. Důležité je na ní pracovat ale i tehdy, pokud už tato fáze života nadešla. Novější výzkumy totiž ukazují, že tělo seniora potřebuje stále více mozkové aktivity k optimální funkčnosti. Pokud je energie spotřebována na fyzickou aktivitu, nezbývá již na tu duševní. Proto je vhodný trénink, který zajistí menší nutnost mozkové aktivity pro tuto oblast. Zbývá jí pak více na duševní procesy (Baltes, 2009).

K biologickým charakteristikám stáří lze řadit i ty vizuální. Dnešní senioři vypadají vizuálně lépe a zdravěji, než bychom mohli říci o jejich prarodičích. Tak je tomu alespoň ve vyspělých zemích. Přesto je většinou poznáme podle změn v chůzi, gestech i tváři. Tělesné opotřebení je znát především na opravdu starých lidech, čímž jsou myšleni jedinci, kteří dosáhli 75 let a více. Můžeme pozorovat jejich vrásčité obličej, šedivější

a řídnuocí vlasy nebo zvýšenou pigmentaci kůže. Chybí jim pružnost a pevnost vzpřímeného postoje (Haškovcová, 2010).

Psychika ve stáří

Duševní činnost starých jedinců je pomalejší díky aktivitě mozkových buněk, které již také nepracují tak rychle jako dříve (Říčan, 2004). Tento stav je způsoben zhoršením kvality a rozsahu propojení nervových buněk. Záleží i na změnách, které se v pozdějším věku dějí v gliových buňkách, které zásobují ty nervové energií (Holsboer, 2009). Na vině ale může být také malá motivovanost pro určité činnosti. Na seniorech zapálených pro nějakou aktivitu můžeme vidět zcela jiné tempo. Možným vysvětlením je i názor seniorů, že nemají kam chvátat. Raději se zaměří na kvalitu provedení než na rychlost (Říčan, 2004).

Zachování přijatelného tělesného stavu je důležité pro úspěšné zvládnání stáří. Ale duševní stav musí dávat možnost se z toho radovat (Kempermann, 2009). Z řady výzkumů je dokonce patrná vyšší spokojenost lidí ve stáří než v mládí. Zjištění S. Ljubomirské přisuzuje příčinu větší spokojenosti prosociálním aktivitám. Šťastnější jsou ti senioři, kteří pomáhají ostatním. S tím souvisí i možnost angažovat se a být nějakým způsobem užitečný (Křivohlavý, 2011).

Psychická involuce bývá spojena se zjednodušováním osobnosti. V dřívějších stádiích se osobnost rozvíjela a stávala se složitější, v pozdějším věku už je to naopak. S novými problémy se senioři vyrovnávají jednoduššími způsoby. Už nepěstují tolik vztahů a zájmu. Staří lidé také špatně snášejí změny. Mají rádi již zaběhnutý řád. To je obecně uznávaný předpoklad. Je ale nutné si uvědomit, že změny ve stáří bývají často negativního rázu. Většinou souvisí se ztrátami (Říčan, 2004).

Pro psychické zdraví v této vývojové fázi je důležitá adaptace na změny, které stáří přináší. Je více názorů, jak by se měl člověk chovat, aby se s nadešlým obdobím vyrovnal. Podle teorie aktivního stáří by senior měl zachovat v co největší míře aktivity pěstované i ve středním věku. Pouze má upravit podmínky svým možnostem. Nebo může nahradit činnosti, které již vykonávat nemůže, nějakými jinými. Třetí možností je

postupně od aktivit upouštět a smiřovat se s důsledky stárnutí (Čevela et.al, 2012). Důležité je řídit se svou vlastní volbou (Křivohlavý, 2011).

Sociální aspekty stáří

Sociální prostředí člověka se razantně mění díky odchodu do důchodu. To je hranice, která v podstatě určuje, že se stává starým. Přijímá novou roli důchodce (Vohralíková & Rabušic, 2004). Je to období kdy se významně mění život člověka. Mění se identita i zájmy. Jiní jsou i lidé, s nimiž se člověk stýká. Postupně se změní také to, co člověk od života očekává i jaký má postoj k tomu, co už prožil (Křivohlavý, 2011).

Většina lidí hodnotí skutečnost, že přestali pracovat, pozitivně (Stuart-Hamilton, 1999/1994). Mají plány, co budou dělat a těší se. Pro mnohé může být ovšem odchod ze zaměstnání traumatem. Je to krok do neznáma, především díky velké změně, která nastává. Senioři neví, na co se mají připravit. Odchod do důchodu je mnohdy považován za pád. Člověk ukončuje svoji zaměstnaneckou roli, která bývá vnímána jako velice důležitá. Ještě horší je změna role na důchodce pro jedince, kteří zastávali ve své práci vysoké posty. V důchodu jsou všichni stejně důležití a je jedno čím byli před ním. Mnohdy cítí, že jsou považováni za bezcenné kvůli jejich neproduktivitě (Haškovcová, 2010).

3 Vývojové období mládí

V této kapitole se budu věnovat představení mládí. Pro tuto práci je důležité, ujasnit si, jaké vývojové období mám na mysli, pokud mluvím o mládí. Vymezení tohoto období je možná ještě složitější než u stáří, jelikož se ani odborníci na vývojovou psychologii neshodují v dělení období, která lze zahrnout pod pojem mládí. V kapitole budou také stručněji popsány některé charakteristiky jedinců v období, které budu odpovídat daným vývojovým znakům.

3.1 Vymezení období mládí

Období mládí začíná tam, kde končí dětství. Dítě většinou není považováno za mladého člověka. Za dětstvím je ale podle mnoha autorů ihned dospělost. Určit přesně, jak se vymezuje mládí není jednoduché.

V současné době převládá kult mládí jako nejideálnějšího vývojového období (Haškovcová, 2010). „V této době je člověk nejkrásnější, tělesně i duševně nejsvěžejší, nejdychtivější a nejbystřejší“ (Říčan, 2004, s. 191). Mnohdy se lidé snaží si mládí udržet co nejdéle je to možné. Snaží se změnit svůj vzhled a zamaskovat známky stárnutí. Nebo udržují způsob života, který je považován za typicky mladý (Haškovcová, 2010).

Jako mládí bychom mohli vnímat adolescenci neboli dospívání. Podle Marie Vágnerové (2005), se jedná o období přechodu mezi dětstvím a dospělostí trvajícím od 10 do 20 let. Dále ji dělí na ranou a pozdní. Raná je vymezena přibližně věkem od 11 do 15 let. Bývá nazývána také pubescence. V pozdní adolescenci se nachází jedinec ve věku mezi 15 a 20 lety. Říčan (2004) i Langmeier a Krejčířová (2006) jako adolescenci chápou až období od 15 do 20/22 let. Říčan (2004) o ní mluví jako o „vrcholu mládí“ (s. 191).

Za mládí můžeme považovat také mladou dospělost. Tu Vágnerová (2007) uvádí jako věk mezi 20 až 40 lety. Říčan (2004) vymezuje konec období 30. rokem. Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) končí mezi 20. a 35. rokem a je přechodem mezi adolescencí a dospělostí. Mluví o tomto období jako o časně dospělosti.

V poslední době se stále více začíná používat termín vynořující se dospělost (emerging adulthood). Arnett (2000), který s tímto termínem přišel užívá rozmezí přibližně od 18 do 25 let. Termín se poměrně rychle ujal. Možná právě proto, že zažité teorie se ukázaly jako nefunkční pro příslušný popis vývoje. Život jedinců ve věku zhruba v rozmezí 10–17 let se výrazně liší od života lidí, kteří mohou být řazeni do věkového rozmezí 18–25 let. Mimo jiné už nejsou právně považováni za děti. Arnett si také nemyslí, že by bylo logické vymezení období mladá dospělost. Nedává podle něho smysl dávat do stejného vývojového období jedince v letech 18-25 a toho, kdo je ve věku 30 - 40 let (Arnett, 2007b).

Přechod od dětství k mladé dospělosti kolem 20. roku života v dnešní době již není dominantní. Doba, kdy v tomto věku většina lidí nastupovala do zaměstnání a uzavírala manželství a rodila děti je pryč. Dnes typicky v tomto věku jedince čeká zcela jiná cesta. Pravděpodobně bude ještě několik let studovat. Také díky velkému počtu studentů vysokých škol je nutné uznat, že přechod z dětství do dospělosti není pouze přechod, ale spíše delší období (Arnett, 2007a). Období vynořující se dospělosti je realizováno spíše ve vyspělých zemích, kde jsou umožněny vhodné podmínky (Arnett, 2000).

Côté (2014) ovšem tvrdí, že se Arnettova teorie nezakládá na vědecké zkušenosti. S konceptem vynořující se dospělosti nesouhlasí. Upozorňuje na to, že nelze teorii paušalizovat na jedince všech sociálních tříd. Bojí se, že by mohla nepříznivě ovlivnit mladé lidi, jelikož mohou mít pocit, že nemusí spěchat s přijímáním dospělých rolí. Také se obává, že političtí činitelé přijmou toto období jako přirozenost vývoje, což může způsobit nevhodné změny v podpoře mladých lidí. To by nebylo dobré především pro příští generace. Představa o jejich potřebách by mohla být odlišná od reality.

Sami jedinci, které lze věkem zařadit do této kategorie se nepovažují již za adolescenty. Nemají ale ani pocit, že by byli dospělí. Do dospělosti, podle vlastního

názoru, ještě nevstoupili. To je fakt, který ukazuje pro existenci období mezi těmito dvěma. Během těchto let se jedinec vyvíjí k tomu, aby se stal dospělým. Měl by dle výzkumu přijmout odpovědnost za sebe sama a rozhodovat se nezávisle. Pro to je důležitá i finanční soběstačnost. Často „vynořující se dospělí“ vnímají jako dospělého jedince toho, který už se stal rodičem (Arnett, 2000).

Od adolescence se vynořující se dospělost liší mimo jiné i sociálními odlišnostmi. Důležité je, že adolescent ještě bydlí s rodiči. „Vynořující se dospělý“ se zpravidla stěhuje na studentské koleje nebo mívá jiná ubytování. Podstatné je to, že je mimo rodičovskou kontrolu. Tím se stává více nezávislým. Rozdílem oproti mladé dospělosti je absence uzavírání manželství. Tito jedinci se ani nestávají rodiči. Nemají tak žádné dlouhodobé závazky (Arnett, 2000).

Vynořující se dospělost je obdobím hledání vlastní identity, období nestability a soustředění se na sebe. Je vnímáno i jako období více možností (Arnett, 2005).

Existují tři hlavní směry rozvoje osobní identity v tomto období. Jsou jimi láska, práce a názor na svět. Vývoj identity začíná již v adolescenci. Jedince v období vynořující se dospělosti zkouší různé možnosti. Postupně se dostává k trvalejším rozhodnutím. Vznikající vztahy jsou již na rozdíl od adolescence intimní a vážné. Nejsou už tak často pouze přechodné. Adolescenty spíše zajímá otázka, s kým by je bavilo trávit čas tady a teď. V dalším vývojovém období jde více o otázku, jak by měl vypadat partner, s kterým by strávili život. Jejich vztahy častěji zahrnují sexuální aktivity a nebývá výjimkou ani společné párové soužití (Arnett, 2000). Déle trvá, než dosáhnou zodpovědnosti, což platí i v manželství (Arnett, 2007 b)

Adolescence s pracovní identitou příliš nesouvisí. Jedincům v tomto období jde spíše o vydělání peněz než o kariéru. Často pracují brigádně např. v pohostinství. Nejde o přípravu na budoucí zaměstnání. Ve vynořující se dospělosti už se objevuje uvažování o tom, jak aktuální zaměstnání dokáže připravit na budoucí povolání. Rozvoj osobní identity se projevuje i zde v uvažování o tom, na jakou práci se hodí, v čem jsou dobří. Na vzdělávací cestě za svým povoláním zkoušejí různé možnosti, různé polohy budoucího povolání (Arnett, 2000). Pracovní identita je jediná složka identity, jejíž hledání se podle Côtéa (2014) skutečně prodlužuje. O zbytku formování identity nejsou

žádné důkazy, že by šlo o jeho prodlužování, které by dokládalo opravdovou existenci vývojového období vynořující se dospělost.

Vývoj identity v rámci názorů na svět probíhá především díky vysoké škole. Na ní jedinec přichází s názory, které získal během života v rodině a přijmul je za své. Na vysoké škole ovšem bývá vystaven mnoha jiným různým názorům. To ho nutí představy vzniklé v dětství upravovat a tím si upevňovat názor vlastní (Arnett, 2000).

Côté (2014) kritizuje Arnettovi názory na hledání identity. Všichni podle něho v tomto období neprocházejí aktivním hledáním identity. Nezkoušejí různé možnosti. Jejich identita může být utvářena při identifikaci se vzory, která započíná v dětství.

Pro účely této práce je podle mě důležité, jak vnímám vymezení období mládí sama jako autorka práce. Podle mého názoru lze považovat za přibližnou spodní hranici mládí 15. rok věku, kdy už jedinec nenavštěvuje základní školu a většinou tak nebývá považován za dítě. Do období mládí ho jistě můžeme zařadit do té doby, dokud nedokončí své vzdělávání na střední či vysoké škole. Do mládí bych ale zahrnula také mladou dospělost popisovanou výše. V tom případě by ale neměla být vymezována horní hranicí čtyřiceti let věku. Spíše bych se přikláněla ke konci období mládí v letech kolem 30-35 let.

4 Média

Vzhledem k tomu, že zkoumám stereotypy stáří a mládí v médiích, je nutné si média představit. Proto se zaměřím na jejich vliv na člověka a společnost. Také neopomenu jejich souvislost se stereotypy. Budu popisovat ale i to, jak je stáří a mládí v médiích reprezentováno. Především se podívám na jiné výzkumy, které se tímto tématem zabývají.

4.1 Vliv masových médií

V dnešní době si již nelze svět bez médií představit. Ovlivňují veřejný i soukromý život všech lidí moderní společnosti. Je to mezi rodinou, školou či přáteli velmi významný socializační činitel. Díky médiím si vytváříme představy a názory o světě kolem nás, ale i o sobě sama. Jejich podíl na tomto procesu se stále více zvyšuje (Urban, 2011).

Za masová média lze považovat periodický tisk, rozhlas, televizi a v neposlední řadě internet (Jirák & Köpplová, 2009). Jejich podstatným znakem je fakt, že je za určitých podmínek lze distribuovat mezi v podstatě neomezené množství příjemců (Urban, 2011). Jejich existence závisí na zájmu těchto uživatelů (Jirák & Köpplová, 2009). Lze je dělit na chladná a horká. Chladná média přinášejí informační obsahy a nevztahují se k citové složce příjemce. Na rozdíl od horkých médií, která se snaží co nejvíce zprostředkovat i emoční obsahy. Divák tak může informace jen pasivně přijímat. Mimo informační funkce mají i funkci zábavnou, tudíž je jasné, že publikum neočekává, pouze prostou informaci (Urban, 2011).

Média působí na jedince i celou společnost krátkodobě při vyvolání nějaké okamžité reakce. Např. vyvolání změny tepové frekvence v reakci na filmové podněty. Podstatný je ovšem hlavně jejich dlouhodobý vliv. Může nastat např. změna v postojích.

Diskutovaný je v této oblasti vliv pozorovaného násilí v televizi na budoucí agresivní chování (Jirák & Köpplová, 2009).

Důležitou podstatou médií je zprostředkování informací (Jirák & Köpplová 2003). Přitom působí jeden z mechanismů konstrukce reality tzv. agenda setting neboli nastolování témat. Je určováno médii, která témata jsou důležitá. Těm je věnována pozornost. Jejich podíl ovšem není stejný, jaký by opravdu měl být v realitě. Média tak určují, o čem mají příjemci zpráv uvažovat. Toho média dosahují díky frekvenci zpráv, redakčním členěním (která témata uvedou na prvním místě) nebo např. častým opakováním tématu. Při výběru témat se řídí primárně tím, aby zaujala co možná největší množství publika. Vybrané zprávy se zpravidla vyznačují novostí, atraktivitou příběhu nebo i mocenskými zájmy. Určovány je také, jakým způsobem mají příjemci o informaci uvažovat. To jim předkládá nastolená zpráva (Urban, 2011).

V médiích může dojít k faktickým chybám způsobeným časovým tlakem nebo nepozorností autorů zpráv. Takovýto neúmyslný čin ale není takovým problémem jako cílená mystifikace (Jirák & Köpplová, 2003). V tom případě se zpráva jen zdá pravdivá. Mystifikace bývá používána u virálního marketingu, kdy např. tvůrci filmu úmyslně rozšíří velmi zajímavé až šokující informace, čímž podpoří reklamu svého produktu. Informace se může rozšířit jako fáma, která se nezakládá na faktech. Nikdo vlastně neví, kdo je zdrojem oné informace. Přesto je dále rozšiřována. Při tomto procesu mohou hrát média výraznou roli. Zvyšují totiž důvěryhodnost fámy. A to i v případě, že již byla vyvrácena. Lidé ji kvůli její zajímavosti stále šíří, přičemž se jako na zdroj odvolávají na určitá média, která považují za oficiální (Dubský, 2011). Mnohdy může zpráva vést ke skupinové panice. Přitom nezáleží na tom, zda je zpráva pravdivá nebo ne (Jirák & Köpplová, 2003). Na rozšiřování strachu pomocí médií fungují různé teroristické skupiny. Jejich činy by neměly smysl, pokud by se o nich nikdo nedověděl. Média jim v tom vydatně pomáhají. Poskytují jim neplacenou reklamu. Také inspirují k podobným násilným činům (Murda, 2011).

Záleží na divákovi či příjemci zpráv, jak se k jejich obsahu postaví. Druhů publika existuje několik. Prvním typem je publikum pasivní. Reaguje na podněty, které přicházejí z médií. Ty ho tedy přímo ovlivňují. Na jejich základě lze vypěstovat určité reakce.

Takové vnímání publika se projevuje např. ochranou dětských diváků před negativními vlivy, které by mohly z médií přicházet (Jirák & Köpplová, 2009).

Další z typů publika je aktivní publikum, které již dokáže kriticky zhodnocovat, co mu média předkládají (Urban, 2011). Jde o představu o publiku, které si vybírá z nabízených možností, čemu v médiích se bude věnovat. Získané obsahy pak individuálně interpretuje. Ve skupinách je potom jedinci sdílejí mezi sebou. Interaktivní publikum samo přímo ovlivňuje médium a získává od něj určitou odezvu. Uživatel je pak vnímán téměř jako rovný partner médiu (Jirák & Köpplová, 2009).

Podle Bergera a Luckmanna (1996/1999) a jejich konceptu sociální konstrukce reality lze realitu poznávat pouze skrze sociální komunikaci. Tím se ovšem nedostaneme k jejímu pravému obrazu. Vznikne nová specifická konstrukce reality. Svět, jak ho vnímáme, je tedy pouze sociálním konstruktem reality. Objektivní realita je společná všem jedincům, ale každý si ji vykládá podle svého. Tento koncept se neustále proměňuje v závislosti na sociálních kontaktech. Realitou jako takovou se může stát pouze v případě, že podle něho začneme jednat. Jednání pak může zpětně ovlivnit tento konstrukt (Berger & Luckmann, 1996/1999).

Na této konstrukci reality se média podílejí. Zdá se sice, že v nich najdeme realistický obraz skutečnosti, ale doopravdy se jedná pouze o její reprezentaci (Sedláková & Vidovicová, 2005). Média mají stále významnější postavení mezi zdroji, z nichž získáváme informace o realitě (Jirák & Köpplová, 2009). Realita je v nich určitým způsobem převyprávěna. Jejím výsledkem může být mnoho takto konstruovaných stereotypů. I když i stereotypy v médiích mohou být obrazem reality (Sedláková & Vidovicová, 2005).

„Stereotypy samy jsou nevyhnutelnou součástí sociální konstrukce skutečnosti a nejsou svou podstatou zavrženímhodné (pomáhají např. orientaci ve světě. . .). Jsou ovšem také zdrojem utváření předsudků . . . “ (Jirák & Köpplová, 2003, s. 145). Stereotypy jsou velmi významově podobné reprezentacím (neboli typizacím), které jsou v médiích předkládány jako určité sociální skupiny (Jirák & Köpplová, 2009). Např. mediální konstrukce představy „hloupých blondýnek“, která se vůbec nezakládá na realitě (Jirák & Köpplová, 2003).

Jednotlivým reprezentacím tak dávají média konkrétní podobu, kterou by jinak nezískaly (Jirák & Köpplová, 2009). „Typ je jednoduchá, zapamatovatelná, snadno uchopitelná, široce rozpoznatelná a minimálně proměnlivá charakterizace postavená na několika zdůrazněných rysech – návod, jenž nám pomáhá velmi rychle a rutinně interpretovat činnosti, ale i osoby, s nimiž se setkáváme“ (Sedláková & Vidovicová, 2005, s. 7). To potom publikum svádí vnímat ho jako jediný správný objektivní obraz dané skupiny (Jirák, 2003). V takových případech už se jedná o stereotyp. U něho je vidět rozdělování na to, co je a není přijatelné nebo koho máme považovat za outsidera skupiny (Sedláková & Vidovicová, 2005). Zahrnuje i hodnotící prvek této skupiny (Jirák & Köpplová, 2009).

Ke stereotypizaci dochází především pokud je příjemcem reprezentativního obrazu v médiích někdo, kdo se s prezentovanou skupinou nikdy osobně nesetkal. Pravděpodobně převezme názor o ní z médií, která mu ho předkládají (Jirák & Köpplová, 2009).

4.2 Obraz mládí a stáří v médiích

Kult mládí v médiích můžeme dnes vnímat v podstatě jako fakt. Mládí je považováno za životní ideál. Přesto se zdá, že se tomu, jak vypadá mládí v médiích mnoho odborníků nevěnuje. Ideál mládí v médiích představuje zobrazování mladých krásných lidí. Dále se reprezentací mládí není nutné zabývat, jelikož takovýto obraz je převažující. Tento obraz má sice velký vliv např. na sebepojetí mladých lidí, ale to již není podstatou této práce. Proto v ní bude akcentován především obraz stáří v médiích. Ale některé výzkumy o mladých lidech v médiích budou také zmíněny.

Také podle Levinsena a Wiena (2011) není téma obrazu mládí v médiích příliš zkoumáno. Pokud ano, jedná se pouze o kratší časové úseky. Už podle Posteouse (1980) jsou mladí lidé nejčastěji v britském tisku spojováni se zločinem či nehodami, s nimiž nějakým způsobem souviseli. Jejich celkový obraz působí spíše negativně (Levinsen & Wien, 2011). Tento výskyt je podporován novináři, kteří se snaží do zprávy vložit co největší senzaci. Mladí lidé nejsou výrazně častěji zobrazováni v negativním světle. Ale

to je podle autora dáno tím, že jsou do této kategorie zahrnováni sportovci nebo celebrity, které se snaží bavit (Porteous & Colston, 1980).

Dle dlouhodobého výzkumu v dánských novinách mezi léty 1953–2003 není obraz o mladých lidech v tištěných médiích stále negativnější, jak bylo očekáváno. Podobně jako ve výzkumu zmiňovaném výše byli často mladí lidé spojováni se zločinem a nehodami. Téměř tolik prostoru bylo ovšem věnováno také kultuře. Z výzkumu také vyplývá, že jsou častěji zastoupeni v textu mladí muži než mladé ženy (Levinsen & Wien, 2011).

Ve světě médií je snaha mládí udržet co nejdéle. Atributy stáří jsou tak z velké části potlačovány. Např. vrásky celebrity v podstatě vůbec nemají. V divácích či čtenářích je pak vzbuzována představa, že musejí být také tak ideální a co nejdéle mladí (Sedláková, 2008). Právě ideál mládí příliš nepomáhá situaci seniorů, jelikož ještě zhoršuje jejich postavení. Za nejlepší je považována rychlost, bezstarostnost a kreativita, což jsou vlastnosti připisované mládí nikoli stáří (Haškovcová, 2010).

Také postoje k seniorům jsou ovlivňovány jejich prezentací v médiích (Sedláková, 2008). Podle Vidovicové (2008) mají dokonce velmi významnou úlohu při tvorbě ageistických postojů. Většinou je v souvislosti s touto tematikou sledován způsob, jakým se o seniorech mluví nebo píše. Výzkumníci se zajímají také o to, jaká témata lze v souvislosti se stářím a seniory v médiích nalézt, či jaký je podíl zastoupení seniorů jako tématu (Vidovicová, 2008).

Obraz seniorů v médiích bývá většinou negativního vyznění (Haškovcová, 2010). Odráží se mimo jiné také v jazykových označeních seniorů. Pokud je řeč o starých nebo starších lidech bývají velmi často užívána slova či slovní spojení jako „stará bába“, „prašivej dědek“ nebo třeba „starej prasák“ (Vidovicová, 2008). Podle Sedlákové a Vidovicové (2005) by se mnohé změnilo k lepšímu, kdyby nebyl v médiích starší člověk označován tak často jako důchodce přesto, že to není pro podstatu zprávy nijak důležitá informace. Podle těchto autorek by neměl být také kladen takový důraz na věk. V tištěných médiích totiž objevily velmi často se vyskytující odkaz na věk, který opět nebyl pro úplnost informací vůbec podstatný.

Mnoho autorů upozorňuje na fakt, že je výskyt seniorů v médiích výrazně nižší než jejich zastoupení v populaci (Sokačová, 2005). Tento výsledek byl zjištěn i ve výzkumu z České republiky. Počet vysílání témat týkající se seniorů v českých televizích byl zanedbatelný (Sedláková & Vidovicová, 2005). Při zkoumání seniorů na titulních stranách českých časopisů bylo zjištěno, že jde většinou o osoby přibližně do šedesáti let věku. Starší seniory už vidět v podstatě není. Při tomto výzkumu byl předpokládán nižší věk těchto seniorů, než jaký skutečně byl. Vypadali, že jsou mladší. Zvláštní bylo zjištění, že se v časopisech téměř nevyskytovaly starší ženy. A to i přes to, že se jejich podíl ve věkové skupině zvyšuje, čím jde o vyšší věk (Sedláková, 2008).

Robinson a Anderson (2006) ve své studii zkoumali zastoupení starších lidí v dětských animovaných televizních pořadech a změny v jejich charakteristikách za posledních 20 let. Pouze velmi malá část (8 %) z celkového počtu postav v těchto filmech byli senioři. Našli také malý počet epizod, kde by se hlavní téma točilo kolem starého člověka. Tito staří lidé také skoro vůbec neměli znaky, podle kterých by se dalo poznat, že patří k nějaké národnostní menšině. Senioři se ani příliš nevyskytovali v roli prarodičů. Když ano, tak pouze v situaci, kdy rodiče sami neměli čas hlídat děti. V tomto výzkumu bylo také zkoumáno, zda charakteristiky seniorů vyznívají pozitivně. To bylo zjištěno v 59 %, což je v porovnání se studií Bishopa a Krauseho (1984) o 7 % více.

Mladí lidé v dnešní době stále méně přicházejí do kontaktu se starými lidmi. Právě z médií pak mají většinu informací o této skupině lidí. Myslí si pak o nich např., že jsou chudí, nesoběstační, stále rozzlobení, oškliví nebo špinaví. Robinson, Callister a Magoffin (2009) zkoumali staré jedince zobrazené v nejoblíbenějších filmech teenagerů v posledních třech desetiletích. Přes 60 % těchto postav bylo vylíčeno stereotypním způsobem. Méně, než polovina byla vyobrazena pozitivně.

Zajímavý je velmi čerstvý výzkum Oró-Piqueras a Marquese (2017), kteří se zaměřili na prezentaci stáří na webovém serveru youtube. Analyzovali videa, která zde vyhledali pod slovními spojeními „old age“, „senior citizens“ apod. Podle výsledků tohoto šetření se většina videí ukázala jako proti-stereotypní. Dokonce většina představovala seniory pozitivně.

Pokud se v médiích staří lidé vyskytují, bývají často spojováni s kriminalitou, kdy jsou oběťmi násilných trestných činů. Nezřídka bývá zmiňováno také jejich zdraví, respektive nemoc. Výrazně často lze najít v médiích zprávy o tom, jaké má stát náklady na zdravotní péči o tuto skupiny osob. Diskutována bývá také důchodová reforma nebo postavení seniora ve společnosti (Sokačová, 2005). Ve výzkumu Sedlákové a Vidovicové (2005) se objevilo také téma kriminality. Dalšími motivy zpráv o seniorech byly tragédie, kultura, zdraví a životní příběh. I zde se často vyskytovala témata spojená se sociální politikou či politickou ekonomikou, které se váží k problematice důchodů a zajištění seniorů.

Haškovcová (2010) se domnívá, že je stáří v médiích spojováno výhradně s důchodovou reformou. Senioři tak jako skupina nejsou příliš v oblibě, protože stojí stát velké množství finančních prostředků. Negativní smýšlení mladších generací o seniorech se také často objevuje jako přání, aby odešli do důchodu co nejdříve. Tím by uvolnili pracovní místa mladším lidem. Za druhý významný faktor, který přispívá k negativním náladám proti seniorům je časté zveřejňování zpráv o tom, že velký podíl financí ve zdravotnictví proudí k dlouhodobě nemocným a umírajícím starým lidem.

Image stáří v médiích je spíše toho rázu, že se nejedná o nijak zajímavou skupinu lidí. Mnohdy se média chovají dokonce tak, jako by stáří vůbec neexistovalo (Sedláková, 2008). „Ačkoli ageistické obraty, až na výjimky, v médiích nejsou přítomny, zpravodajství často seniory vykresluje jako naivní oběti současného světa, „stařenky“ a „dědečky“, které už v životě příliš mnoho nečeká. Jejich každodennost zpravidla není zajímavá . . . Aktivní senior je něco zcela výjimečného, a proto je mu potřeba věnovat zvláštní pozornost“ (Sedláková, 2008, s. 202).

EMPIRICKÁ ČÁST

1 Cíle výzkumu

Tato diplomová práce je zaměřena na stereotypní obraz stáří a mládí v médiích. Jejím cílem je na základě slovní analýzy zjistit, jak se liší v určitých médiích prezentace mládí a stáří. Zajímá se o to, jaká slova se nejčastěji vyskytují s těmito pojmy a zda souvisí se stereotypy. Dále se snaží zjistit, jak se projevují konkrétní stereotypy mládí a stáří. Zjišťuje také změnu jejich prezentace v médiích v průběhu několika let.

2 Výzkumné otázky

Celkem byly stanoveny 4 výzkumné otázky. Některé z nich se dělí na dvě, jelikož jde o tutéž otázku na jiný výzkumný soubor (mládí a stáří). Ke třetí výzkumné otázce se váže hypotéza, která směřuje ke konkrétním stereotypům popsaným v kapitole Sběr dat a metody výzkumu.

VO1a: Jaká slova se budou nejčastěji vyskytovat v článcích souvisejících se stářím?

VO1b: Jaká slova se budou nejčastěji vyskytovat v článcích souvisejících s mládím?

VO2a: Jak se projevují konkrétní stereotypy stáří v celostátních denících?

VO2b: Jak se projevují konkrétní stereotypy mládí v celostátních denících?

VO3: Jak se liší konkrétní stereotypy v článcích souvisejících s mládím a v článcích souvisejících se stářím?

H0: Výskyt konkrétních stereotypů se v článcích souvisejících se stářím a v článcích souvisejících s mládím významně neliší.

HA: Výskyt konkrétních stereotypů se v článcích souvisejících se stářím a v článcích souvisejících s mládím významně liší.

VO4: Jak se změní konkrétní stereotypy mládí a stáří po několika letech?

3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří články z celostátních deníků Blesk, Mladá fronta Dnes a Právo. Podle Unie vydavatelů (2017) patří mezi nejčtenější deníky v České republice v druhé polovině roku 2016, která bude zkoumána. Je zde tedy předpoklad, že mohou ovlivňovat velkou část obyvatel. Na třetím místě v počtu čtenářů se sice umístil deník Sport, byl ale vyřazen kvůli úzkému tematickému zaměření. Byl použit pouze textový, ne obrazový materiál.

Články jsou zkoumány v měsících červenec až prosinec již zmíněného roku 2016. Také byl zahrnut rok 2006, kvůli srovnání změny ve stereotypech po několik letech. Z něho bylo též analyzováno druhé pololetí, aby šlo o stejné období. Rok 2016 byl vybrán, jelikož se jedná o poslední uplynulý rok. Cílem bylo získat data co možná nejaktuálnější. Rok 2006 je vybrán spíše symbolicky podle desetiletého rozmezí. Pro výzkum není podstatné, o který rok přesně půjde. Zdá se být dostatečně vzdálený roku 2016, aby mohla být patrná nějaká změna.

Články jsou získány pomocí databáze Anopress IT. Zde byly vyhledávány dle slov spojených s mládím nebo stářím, která jsou uvedena níže. Ta byla vybrána s pomocí slovníku synonym a výzkumu Vidovicové a Sedlákové z roku 2005. Z každého měsíce u každého ze tří deníků bylo vybráno 30 prvních článků. Řazeny byly dle skóre, které zajišťovalo nejrelevantnější články ke zvoleným slovům. Tím byla zajištěna menší pravděpodobnost výskytu článků, které by nesouvisely s mládím nebo stářím. Např. u Mladé fronty by se při náhodném výběru vyskytovaly články s vyhledaným slovem „mladá“. Jednalo by se tak v podstatě o všechny články z tohoto deníku. Vůbec by tak nemusely obsahovat „mládí“ ve významu potřebném pro tento výzkum.

Vyhledávaná slova související se stářím:

Starý, staří, stará, staré, stáří, stařecký, senior, seniorský, penze, penzista, důchod, důchodce, důchodkyně, stařenka, babička, stařeček, dědeček, dědek, bába, babka.

Vyhledávaná slova související s mládím:

Mladost, mládí, mladí, mladý, mladá, mladé, mladík, mladiství, mladistvý, mladistvá, mládež, jinoch, junior, mládenec, teenager, dospívající.

Celkem se analýza týká 2160 článků. Z každého deníku bylo zkoumáno 720 článků. O mládí jich je 1080, o stáří také tolik. Stejný počet je článků z roku 2016 a 2006. V každé jednotlivé skupině je 180 článků z každého média. Dohromady vždy 540, jak dokládá Tabulka č.1 níže. Jednotlivá média nebyla rozlišována, ale byla brána dohromady jako jeden soubor. Pouze výsledky byly přepočítávány jako průměrné frekvence slov na jednotlivé médium v rámci určité skupiny. Zásadní bylo rozdělení dle roku publikace článku a dle příslušnosti k souboru „mládí“ nebo „stáří“.

Tabulka č.1: Počet článků v jednotlivých skupinách výzkumného souboru

	Stáří	Mládí
Rok 2016	540	540
Rok 2006	540	540

4 Sběr dat a metody výzkumu

Ve všech skupinách článků (vždy po 180 člancích) byla provedena slovní analýza. Pomocí programu naprogramovaném v softwaru Python (Netušil, 2017) byla zjištěna frekvence jednotlivých slov ve všech skupinách. Program vyhledal všechna slova ve všech člancích a přiřadil jim číslo, podle toho, kolikrát se ve skupině článků vyskytla. Před tím bylo nutné všechny články převést do formátu .txt, který by program mohl přečíst.

Celkem soubor „stáří“ z roku 2016 obsahoval 52547 slov a „mládí“ z roku 2016 42844 slov. V roce 2006 bylo nalezeno v souboru „stáří“ 43945 slov a v „mládí“ 37775 slov

Program vytvořil seznam slov a spočítal, jaký je jejich výskyt v každé sadě článků. Seřadil slova podle jejich výskytu od nejčastějšího po nejméně častý. Díky tomu bylo možné zjistit, která slova se nejvíce vyskytují s pojmy souvisejícími se stářím a která s mládím. Dále byla postupně vyřazována slova, která nenesou podstatný význam. Takto byla zkoumána první výzkumná otázka.

Další výzkumné otázky souvisely s konkrétními stereotypy, které by se mohly pojít se stářím nebo s mládím. Ty byly zkoumány v původních datových souborech. Tzn. v seznamu slov s jejich frekvencemi ve všech čtyřech skupinách. Konkrétní stereotypy byly vždy hledány podle určitých kořenů nebo částí slov. Celkem bylo vyhledáváno 12 stereotypů. 6 o stáří a 6 o mládí. Shrnuje je následující text, ve kterém jsou uvedeny také příklady slov, která je možné najít. Obsahuje i části slov, podle nichž byla tato slova vyhledávána.

Slova patřící k jednotlivým stereotypům byla vytvořena na základě procházení všech programem vygenerovaných slov v celém výzkumném souboru. Při tom byla identifikována slova hodící se tematicky k určitému stereotypu. V závorce je u každého stereotypu uveden zkrácený název, který je užíván při popisování výsledků výzkumného šetření.

4. 1 Stereotypy stáří:

1. Moudrost a zkušenost (Moudrost)

Představa, že starý člověk je moudrý a zkušený díky tomu, že už toho hodně zažil.

Vyhledávané části slov:

- *chytr, moudr, zkušen*

Příklady vyhledaných slov:

- *chytrý, moudrý, zkušený*

2. Nemoc a nemocnost (Nemoc)

Časté nemoci ve stáří, které se pojí s bolestí, návštěvou lékařů a lékařských zařízení.

Vyhledávané části slov:

- *ordin, pacient, ambulan, bolest, bolí, bolet, bolet, doktor, hospitaliz, chorob, léč, lékař, lék, marod, nemoc*

Příklady vyhledaných slov:

- *ambulance, bolest, bolí, doktor, hospitalizace, choroba, chorý, léčit, léčba, lékař, léky, marod, nemoc, nemocnice, ordinace, pacient*

3. Nesoběstačnost a závislost, potřeba pomoci a péče (Závislost)

Pomáhání a ošetřování starých lidí včetně péče v domovech pro seniory.

Vyhledávané části slov:

- *pečovat, pečuj, péč, pomáh, pomoc, pomoh, pomůž, stara, stará, bezmoc, domov, charit, nesamostat, nesoběstač, opatrov, ošetřov*

Příklady vyhledaných slov:

- *bezmocný, domov, charita, nesamostatný, nesoběstačný, opatrovat, ošetřovat, péče, pečovat, pomoc, pomáhat, starat se*

4. Osamělost a opuštěnost (Osamělost)

Předpoklad, že jsou staří lidé sami a osamělí.

Vyhledávané části slov:

- *sám, sama, samot, opuš, osaměl*

Příklady vyhledaných slov:

- *opustit, opuštěný, osamělý, sám, samotný*

5. Úpadek duševních funkcí (Duševní úpadek)

Duševní nemoci ve stáří a potřeba psychoterapeutické péče.

Vyhledávané části slov:

- *terap, alzheimer, antidepressiv, demen, depres, psycholo*

Příklady vyhledaných slov:

- *Alzheimerova (choroba), antidepressiva, demence, deprese, psychofarmaka, psycholog, terapeut*

6. Chudoba (Chudoba)

Chudé stáří s nutností řešit finance seniorů.

Vyhledávané části slov:

- *bank, bíd, dluh, dluž, financ, chud, korun, peněz, peníz*

Příklady vyhledaných slov:

- *banka, bankovky, bankovníctví, bída, daně, dluh, finance, hypotéka, chudý, koruna, peníze*

4.2 Stereotypy mládí

1. Aktivita (Aktivita)

Vnímání mládí jako aktivního, s čímž je převážně spojován sport.

Vyhledávané části slov:

- *činn, akčn, aktivit, aktivn, akc, sport*

Příklady vyhledaných slov:

- *akce, akční, aktivita, aktivní, činnost, sport*

2. Atraktivita a krása (Atraktivita)

Mladí lidé jsou atraktivní a krásní. Mládí je krásné.

Vyhledávané části slov:

- *atraktiv, hezč, hezk, krásn, líbez, pěkn*

Příklady vyhledaných slov:

- *atraktivita, hezký, krásný, pěkný*

3. Užívání alkoholu a dalších návykových látek (Alkohol)

Mladí lidé více pijí alkohol a opíjejí se. Také užívají další psychoaktivní látky.

Vyhledávané části slov:

- *cigaret, drog, hospod, hospůd, hostin, marihuan, nasáv, opil, opěj, pervitin, piv*

Příklady vyhledaných slov:

- *alkohol, cigareta, droga, hospoda, hostinec, marihuana, opít se, opilý, pivo*

4. Ambicióznost a zaměření na výkon (Ambice)

Představa, že jsou mladí lidé cílevědomí. Snaží se o výkon a aby něčeho dosáhli.

Vyhledávané části slov:

- *ambic, cílevědom, ctižádost, dokáz, dokáž, dosah, perspektiv, úspěš, výkon*

Příklady vyhledaných slov:

- *ambice, cílevědomý, ctižádnostivý, dokázat, dosáhnout, kariéra, úspěch, perspektiva, výkon*

5. Veselé a radostné (Veselost)

Mladí je veselé období, kdy se všichni baví.

Vyhledávané části slov:

- *bavi, baví, komic, komik, šťast, optimis, radost, radova, raduj, smál, smát, směj, smích, srand, vesel, zábav, žert*

Příklady vyhledaných slov:

- *bavit, komický, šťastný, optimismus, radost, smát, smích, sranda, zábava, veselý, žert, legrace*

6. Ovládání a používání moderní techniky (Počítačová technika)

Mladí lidé velmi dobře ovládnou moderní techniku. Jsou spojováni s neustálým užíváním počítačů a internetu.

Vyhledávané části slov

- *e-mail, e-shop, facebook, internet, počítač, pc, tablet, tweet, twitter, wi-fi, youtube*

Příklady vyhledaných slov:

- *tweet, wi-fi, youtube, e-mail, e-shop, facebook (fb), internet, počítač, tablet*

5 Zpracování dat

Data byla zpracovávána v programu Microsoft Office Excel 2016 a s pomocí softwaru SPSS. Nejprve byla zkoumána slova, která se vyskytují nejčastěji ve všech skupinách, přičemž byla odstraněna slova, která nemají podstatný význam. Zařazeno bylo pouze 55 slov s nejvyšší četností v každém souboru.

Tento výběr nejčastějších slov byl vytvořen ve všech čtyřech skupinách. Šlo pouze o podstatná jména, přídavná jména a slovesa. Ostatní slovní druhy byly vyloučeny, jelikož nenesou žádný význam pro tento výzkum. Vyloučena byla také slova „být“ a „mít“ a jejich různé tvary, vzhledem k tomu, že se vyskytují velmi často a nenesou důležitý význam. Nejsou zahrnuta také slova, podle kterých byly vyhledávány články. Ty se samozřejmě vyskytují na prvních místech, když jde o slova cíleně vyhledávaná ve všech článcích. Dále byla odstraněna slova, která se vyskytovala ve všech čtyřech souborech současně a slova jim významově příbuzná. Užší výběr také neobsahuje slova, která se objevila v některé ze skupin „stáří“ a zároveň v některé z „mládí“. Byla tak zjištěna slova, která se nejčastěji vyskytují pouze s pojmy „mládí“ a „stáří“ (a jim tematicky příbuznými) a nesou určitý význam.

Druhá část zpracování dat souvisí s vybranými stereotypy uvedenými v tabulkách výše. Tyto stereotypy byly vyhledávány podle vybraných částí slov nebo kořenů ve všech datových souborech. Byl tak zkoumán soubor slov z článků týkajících se mládí a stáří v letech 2016 a 2006. Při vyhledávání bylo dbáno na to, aby se do vyhledaných slov nezamíchala slova, která by se tematicky nehodila k danému stereotypu. Např. při vyhledávání části slova „lék“ lze nalézt slova související s nemocí, ale také třeba „mléko“ nebo „oblékat“. Taková slova nemohla být do analýzy zahrnuta.

Takto získaná data byla uspořádána do tabulek. Poté byly skupiny mezi sebou porovnávány na základě výzkumných otázek. Také byla testována hypotéza. Průměrné frekvence slov byly přepočítávány na proporce. Základem pro tyto výpočty byl součet průměrných frekvencí všech dvanácti konkrétních stereotypů zvlášť pro soubor článků

o mládí (celkem 1092,2) a zvlášť v souboru článků o stáří (celkem 1657,7). Jejich rozdíl mezi skupinami mládí a stáří byl testován pomocí Z testu. Ke stanovení statistické významnosti těchto výsledků byla provedena Bonferroniho korekce pro počet statistických testů ($k=12$). Byla zvolena hladina významnosti $\alpha = 0,05$.

6 Výsledky a interpretace dat

V této kapitole budou popsány výsledky výzkumného šetření. Nejprve se budu zabývat otázkou, jaká slova se nejčastěji vyskytují s pojmy stáří a mládí a jim příbuzným slovům. Poté bude analyzována otázka jednotlivých stereotypů. Budou porovnávána mezi sebou data ze souboru článků o stáří a mládí, a to i po časovém odstupu publikace článků.

6.1 Nejčastěji se vyskytující slova

Tabulka č.2 níže ukazuje, jaká slova se v jednotlivých souborech článků vyskytují nejčastěji a jsou nějakým způsobem významná. Červeně označená jsou ta slova, která se objevila u obou skupin souvisejících se stářím nebo u obou skupin souvisejících s mládím. Tmavě červená jsou slova jim významově příbuzná. Zeleně zbarvená jsou slova, která se nevyskytují nikde jinde než v dané skupině. Je možné, že u druhé skupiny zahrnující stejný věk ale v jiném roce mají tato slova také vyšší frekvenci. Není ale tak vysoká, aby byla zahrnuta do této tabulky. Tabulku se všemi 55 nejčastěji se vyskytujícími slovy v každé skupině je možné nahlédnout v Příloze č.1.

Tabulka č.2: Významná nejčastější slova – pod každou skupinou jsou uvedena nejčastější slova spolu s jejich výskytem v této skupině

Stáří 2016		Stáří 2006		Mládí 2016		Mládí 2006	
ČSSD	200	města	214	trenér	156	klubu	167
sociální	173	pojištění	201	hrát	151	trenér	144
stát	168	sociální	174	tým	146	alkoholu	130
města	162	žena	165	týmu	135	Petr	111
kraj	162	město	162	světa	134	klub	108
Kč	157	domova	135	klubu	131	tým	106
město	150	sociálních	131	Jan	115	rodiče	98
problém	142	ODS	130	Petr	111	školy	98
společnosti	140	doma	129	myslím	99	Jan	94
kraji	137	Kč	128	soud	94	světa	94
velké	128	stát	120	mistrovství	93	Jiří	94
péče	122	paní	113	utkání	92	alkohol	90
						mistrovství	71
						šanci	70

Z této tabulky je evidentní, že se nejčastěji v obou skupinách souvisejících s pojmy stáří objevila slova **sociální, stát, města, město** a **Kč**. Další slova v těchto skupinách jsou **kraj, kraji, společnost, problém, péče, pojištění, domova, doma, ČSSD, ODS, paní, žena a velké**. Tyto pojmy lze shrnout do následujících sedmi skupin:

7. Problém
8. Sociální (sociálních), péče, pojištění
9. Kraj, města, stát, společnost
10. ČSSD, ODS
11. Kč
12. Žena, paní
13. Velké

Stáří je tedy v denním tisku prezentováno často v souvislosti s těmito pojmy. **Stát** a **města** se vykytují v obou skupinách. Pravděpodobně jde o to, co by stát nebo města

měla udělat, udělá nebo udělala pro seniory. K tomu se připojuje **kraj** nebo **společnost**. Slovo **sociální** může poukazovat na to, že staří lidé jsou bráni jako sociální případy. S tím se může pojít i častý výskyt **péče**, která by se jim měla věnovat. V roce 2006 v tomto ohledu mohlo být diskutováno penzijní pojištění. V roce 2016 se o toto téma mohla z politických stran více zajímat **ČSSD**, v roce 2006 **ODS**. Téma seniorů a důchodů mohlo být tou dobou tématem kampaně těchto stran, o čemž psali i noviny. Zajímavý je výskyt slova **problém** v loňském roce. Stáří tak může být prezentováno jako problematické, způsobující problémy. Slovo **domova** by se mohlo pojít s domovy pro seniory. Častý výskyt pojmu **doma** může poukazovat na zájem o vlastní domov seniorů. V roce 2006 mohla být diskutována otázka bydlení seniorů. U stáří se vyskytují slova **žena a paní**, která u mládí mezi nejčastějšími nejsou.

Tato data si lze vysvětlovat tak, že se v denících opravdu často vyskytují stereotypní témata spojená s vysokým věkem. Staří lidé představují problém, který by měl nějak řešit stát, kraje a města. Měla by jim být poskytnuta péče. Pravděpodobně je často diskutována otázka bydlení seniorů. Zajímají se o ně i politické strany. Senioři zde vypadají jako lidé, kteří nejsou soběstační a je nutné se o ně postarat.

Ve skupinách článků o mládí se nejčastěji vyskytovala slova **trenér, tým, klubu, světa, mistrovství, Jan a Petr**. Tato slova byla mezi nejčastějšími u obou skupin – z roku 2016 i 2006. Pouze u jedné ze skupin se dále objevila slova **hrát, alkoholu, rodiče, školy, myslím, soud, Jiří, alkohol, utkání, šanci**. Lze je seskupit následovně:

14. Trenér, klubu (klub), tým (týmu), mistrovství, světa, Jan, Petr, Jiří, hrát, utkání, šanci
15. Alkoholu, alkohol
16. Rodiče, školy
17. Soud
18. Myslím

Je tedy vidět, že s mládím je spojován nejvíce sport. Ukazují to pojmy **trenér, klub** a **tým** v obou letech. Lze předpokládat, že u dalších slov jde o **mistrovství světa**. Vlastní jména by měla připadnout sportovcům či osobám se sportem spojeným. Jde o jména, která můžeme považovat za častá. Proto není překvapením, že se vyskytují více i mezi

sportovci a jsou tedy na prvních příčkách v četnosti slov. Mohla se k nim přičíst jména z článků, které se sportem nesouvisí. Slova **hrát**, **utkáni** a **šanci** můžeme přikládat také sportu. Ty se objevují pouze v jedné ze skupin.

Zajímavý je výskyt slov **alkohol** a **alkoholu**. Lze je najít pouze v roce 2006. Je možné, že se v té době noviny zabývaly pitím alkoholu mladistvými více než v loňském roce. Slova **rodiče** a **školy** ukazují na to, že mládí je celkem široký pojem. Pravděpodobně jsou v něm zahrnuty také starší děti ještě školou povinné. Ale slova škola i rodiče se stále mohou pojít i s lidmi studujícími vysokou školu nebo mladými dospělými.

Slovo **soud** by mohlo poukazovat na častější výskyt kriminality u mladých či mladistvých v roce 2016. Respektive na to, že se tím více zabývaly novináři. U slova **myslím** se nedá dobře určit, s čím souvisí. Zajímavé ale je, že se nevyskytuje na předních příčkách ani u jedné ze skupin s články o stáří. To nemusí být dáno jeho nízkou četností. Spíše byla jiná slova frekventovanější.

Mládí je tedy velmi výrazně spojováno se sportem. Dále soudem, alkoholem. Ale i rodiči a školou. Je představováno jako aktivní. Více je v novinách prezentován pozitivní aspekt mládí. Je v nich ale i negativní představa o mladých lidech jako o těch, kteří pijí alkohol a bývají často souzeni.

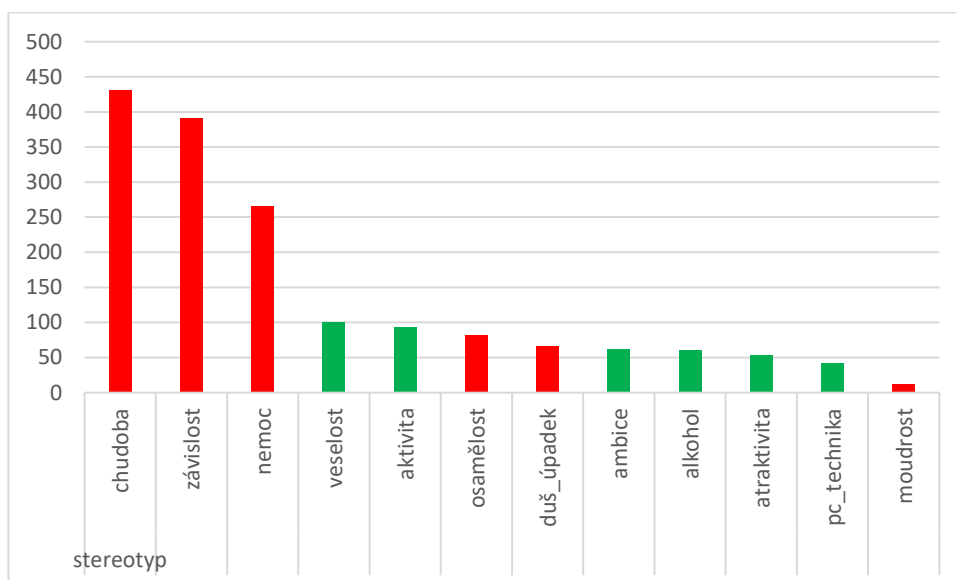
6.2 Stereotypy stáří

V této části budou popisovány výsledky šetření konkrétních stereotypů. Zaměřím se nejprve na popisování výsledků u stáří. O výsledcích stereotypů u mládí bude informovat další kapitola. Budu se zde zajímat o to, jaké stereotypy mají nejvyšší a nejnižší frekvence. Bude zjišťováno, zda jsou stereotypy připisované stáří u této skupiny opravdu vyšší. Stejně tak tomu bude u druhé skupiny spojené s mládím.

Na Grafu č.1 můžeme vidět výsledky stereotypů u skupin článků vyhledaných pro stáří. Udává je průměrná frekvence relevantních slov (vyhledaných dle určených částí slov) na tištěné médium. V tomto případě jde o výsledky souborů článků ze všech třech

médií z obou zkoumaných let. Stereotypy jsou seřazeny dle nejvyšší frekvence. Na prvním místě je tedy stereotyp, ke kterému byl nalezen nejvyšší počet slov.

Graf č.1: Výskyt stereotypů v souboru článků souvisejících se stářím. Udaná hodnota je průměrná frekvence slov na skupinu článků

Nejvyšší frekvence dosáhl stereotyp **chudoba** (430,3). Následují stereotypy **závislost** a **nemoc**. Na prvních třech místech se skutečně objevují stereotypy určené stáří (červená barva). Ty dosahují výrazně vyšších frekvencí než ostatní (430,3 – 265,8). Ostatní hodnoty už se tak výrazně neliší. Na dalších příčkách je **veselost** (100,8) a **aktivita** (93,2), které byly připsány mládí (zelená barva). Až po nich jsou opět stereotypy stáří **osamělost** (81,5) a **duševní úpadek** (66,7). Za nimi se objevují stereotypy o mládí **ambice** (61,3), **alkohol** (60,2), **atraktivita** (53,5) a **počítačová technika** (41,5). Nejnižší frekvenci má stereotyp **moudrost** (11,7).

Předpokládaný výsledek by byl, že se na prvních šesti místech objeví stereotypy určené pro stáří. Na posledních šesti místech by pak byly stereotypy přiřazené mládí. Zde tomu tak není. Mezi prvními šesti jsou čtyři stereotypy stáří, o čemž se dá říci, že je většina. Na třetím a čtvrtém místě je **veselost** a **aktivita**. To znamená, že je v tomto výzkumném souboru stáří více prezentováno spolu s těmito vlastnostmi než

s **osamělostí, duševním úpadkem a moudrostí**. Stáří je tedy spíše aktivní a veselé než osamělé a psychicky nezdravé. Ale také méně moudré.

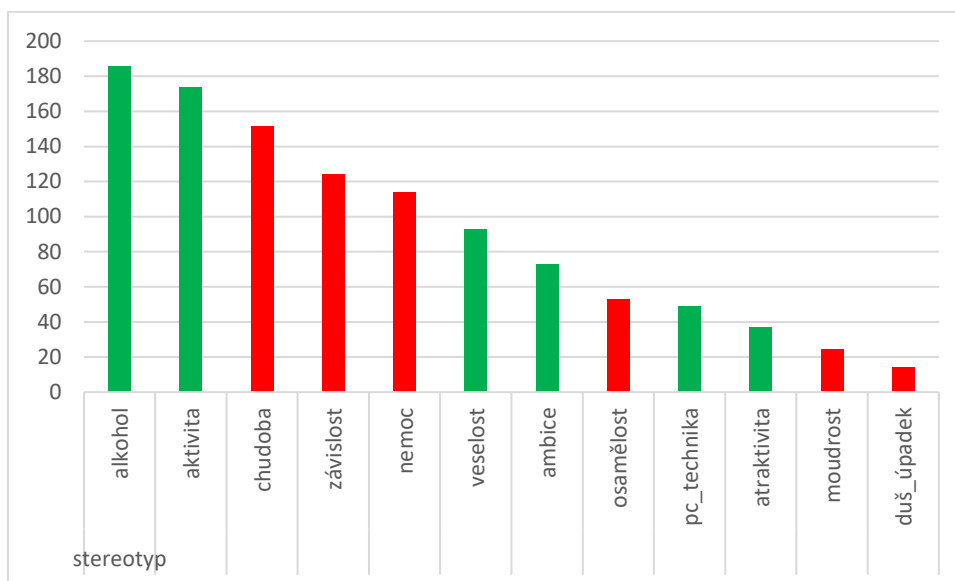
Tento graf v podstatě dokládá, s kterými z daných stereotypů bylo stáří spojováno nejvíce. Že se tištěná média v souvislosti se seniory zabývají nejvíce chudobou, nemocí a péčí o ně není překvapující. Může to souviset s diskutovanou otázkou vyšších počtů seniorů v populaci, s čímž se pojí nutnost přispívat více na důchody, ale i na péči o staré osoby. A řešit otázku možností této péče. Co se týče **veselosti a aktivity** nemusí výsledky znamenat, že je stáří prezentováno jako veselé a aktivní. I když i tak to můžeme vnímat. Může poukazovat i na to, že jsou tato témata diskutována. Možná jde často o to, jak mohou být lidé ve stáří aktivnější či veselejší.

Moudrost na posledním místě ukazuje, že se s ní stáří pojí minimálně. Senioři nejsou vnímáni jako chytří a moudří. Jejich zkušenosti nejsou akcentovány. Bohužel zde jde výjimečně o pozitivní stereotyp, u kterého by nevadilo, kdyby se objevil na prvních příčkách. Že je jediný stereotyp o starých lidech pozitivního rázu úplně na posledním místě (ještě za všemi stereotypy o mládí) by mohlo být považováno za alarmující.

6.3 Stereotypy mládí

Na Grafu č.2 můžeme vidět výsledky konkrétních stereotypů u souboru článků o mládí. Opět je zde údaj o průměrné frekvenci na skupinu článků. Jsou zde data ze všech třech tištěných médií (MF Dnes, Blesk, Právo) a z obou zkoumaných let (2016, 2006) dohromady, stejně jako tomu bylo u souboru o stáří. Stereotypy jsou řazeny zleva od nevyšší frekvence po nejnižší. Zelenou barvou jsou označeny stereotypy o mládí. Červeně stereotypy přiřazené ke stáří.

Graf č.2: Výskyt stereotypů v souboru článků souvisejících se stářím. Udaná hodnota je průměrná frekvence slov na skupinu článků

Na Grafu č.2 je vidět, že nejsou mezi frekvencemi jednotlivých stereotypů takové rozdíly jako tomu bylo v případě stáří. Nejvyšší stereotyp (**alkohol**) dosáhl hodnoty 185,5. Nejnižší (**duševní úpadek**) má frekvenci 14,2. Celkově jsou všechny frekvence nižší, než tomu bylo u stáří. Mezi prvními jsou opravdu stereotypy určené mládí. Na dalších místech ale 3 vybrané stereotypy stáří (**chudoba** – 151,5, **závislost** – 124,2, **nemoc** – 113,7). Za nimi následují **veselost** (92,8) a **ambice** (73). Dále je **osamělost** (53) následována technikou (49) a atraktivitou (37,2). Na předposledním místě moudrost (24,3). Na poslední příčce již zmíněný **duševní úpadek** (14,2).

Ani zde to není tak, že by na prvních šesti místech s nejvyšší frekvencí byly vybrané stereotypy mládí a na posledních šesti stereotypy stáří. Mladí lidé jsou ve zkoumaných denících nejvíce spojováni s pitím **alkoholu** a s drogami. Pokud se mládež opíjí je to považováno za problém, kterému je nutné věnovat pozornost. O pití alkoholu ve vyšším věku se již média pravděpodobně tolik nezajímají. Druhá nejčastější je **aktivita**, do níž je zahrnut i sport. Vysoká hodnota tohoto stereotypu bude pravděpodobně zapříčiněna zveřejňováním sportovních výsledků a událostí, které se týkají v podstatě pouze mladých lidí.

Chudoba, závislost a nemoc by neměly mít u mládí jedny z nejvyšších hodnot. U **chudoby** byla vyhledávaná slova také např. peníze nebo banka a další výrazy spojované s finanční situací. Ta je podstatná i u lidí mladých. Až v porovnání se ukáže, jaké jsou rozdíly oproti skupině článků o stáří. **Veselost** je předpokládána pro mládí a skutečně se ještě vejde do první šestice. **Ambice** už ne i přes to, že by zde být mohla vzhledem k její příslušnosti ke stereotypům o mládí. **Osamělost** je obsažena ve stereotypěch o stáří. **Počítačová technika** a **atraktivita** ale ne. Díky nim a ambicím je přesně polovina ze stereotypů, které by měly příslušet mládí více, mezi těmi s nižšími frekvencemi. **Moudrost** a **duševní úpadek** jsou stereotypy, které byly určeny pro stáří. Proto je v pořádku, že se zde objevují na posledních příčkách. Ovšem u duševního úpadku by se to tolik jako u dalších pěti stereotypů očekávat nedalo. Zahrnuje slova jako deprese, psycholog nebo terapie. O nich by se dalo předpokládat, že se budou ve větší míře i u mládí. Tudíž by tento stereotyp nemusel být na posledním místě.

6.4 Porovnání stereotypů v souboru článků o mládí a stáří

Nyní budou porovnávány výsledky stereotypů skupiny mládí a stáří. Jsou zobrazeny v Tabulce č.3. Hodnoty, které jsou uvedeny znamenají průměrnou frekvenci na soubor článků z jednoho média z jednoho roku. Roky 2016 a 2006 zde nejsou rozlišovány. V tabulce je uveden rozdíl této frekvence mezi stářím a mládím vždy u konkrétního stereotypu. Výsledky jsou seřazeny dle největšího rozdílu od shora dolů a zdola nahoru podle toho, zda jsou kladné či záporné.

Kladných hodnot rozdílu by měly nabývat stereotypy, které jsou vnímány jako stereotypy mládí (**alkohol, aktivita, ambice, počítačová technika, veselost** a **atraktivita**). Záporných ty, které byly vybrány pro výzkum jako stereotypy o stáří (**moudrost, osamělost, duševní úpadek, nemoc, závislost, chudoba**).

Tabulka č.3: Výsledky porovnání článků souvisejících s mládím a článků souvisejících se stářím

Stereotyp	Mládí Průměrná frekvence	Stáří Průměrná frekvence	Rozdíl	Mládí Proporce 1	Stáří Proporce 2	Z	p
Alkohol	185,5	60,2	125,3	0,17	0,04	12,01	0,000
Aktivita	173,8	93,2	80,7	0,16	0,06	8,92	0,000
Moudrost	24,3	11,7	12,7	0,02	0,01	3,43	0,004
Ambice	73,0	61,3	11,7	0,07	0,04	3,55	0,002
Pc_technika	49,0	41,5	7,5	0,04	0,03	2,85	0,026
Veselost	92,8	100,8	-8,0	0,08	0,06	2,42	n.s.
Atraktivita	37,2	53,5	-16,3	0,03	0,03	0,26	n.s.
Osamělost	53,0	81,5	-28,5	0,05	0,05	-0,08	n.s.
Duš_úpadek	14,2	66,7	-52,5	0,01	0,04	-4,14	0,000
Nemoc	113,7	265,8	-152,2	0,10	0,16	-4,18	0,000
Závislost	124,2	391,2	-267,0	0,11	0,24	-8,04	0,000
Chudoba	151,5	430,3	-278,8	0,14	0,26	-7,59	0,000
Celkem	1092,2	1657,7					

Největší rozdíl se objevil u stereotypu **chudoba** (-278,8). Druhý největší rozdíl mezi porovnávanými skupinami můžeme vidět u stereotypu **závislost** (-267). Další u stereotypu **nemoc** (-152,2). Všechny tři lze zahrnout do stereotypů o stáří. Dále je zde vyšší rozdíl u stereotypu **alkohol** (125,3) a **aktivita** (80,7). U alkoholu jde o nejvyšší rozdíl mezi kladnými hodnotami. To jsou stereotypy předpokládané jako stereotypy o mladých lidech. Následují je stereotypy, které už nevykazují takový rozdíl. **Duševní úpadek** (52,5), **osamělost** (-28,5) a **atraktivita** (-16,3), kde jsou vyšší hodnoty u skupiny o stáří. Mezi nejnižšími hodnotami jsou **moudrost** (12,7) a **ambice** (11,7). Ty nabývají kladných hodnot. Nejmenší rozdíl u stereotypu se zápornou hodnotou je u **veselosti** (-8). Mezi kladnými hodnotami a s nejmenším rozdílem vůbec je stereotyp **počítačová technika** (7,5).

Z tabulky je patrné, že není rovnoměrně rozloženo, které stereotypy nabývají kladných a které záporných hodnot. Mělo by to být šest hodnot u stereotypu mládí (kladné hodnoty) a šest stáří (záporné hodnoty). Kladné hodnoty ovšem lze nalézt pouze u pěti stereotypů.

Červeně jsou označeny ty stereotypy, které nabývají hodnot, které je přiřazují k jiným věkovým stereotypům, než pro jaké byly určeny. Stereotyp **moudrost** je totiž vnímán jako stereotyp o stáří. Výsledky ale ukazují, že má vyšší průměrnou frekvenci

v souvislosti s mládím (24,3). U skupiny o stáří se vyskytuje pouze 11,7krát. Stereotypy **veselost** a **atraktivita** nabývají hodnot, které je přiřazují ke stáří. Přitom byly vybrány jako stereotypy mládí. Bylo nalezeno průměrně 92,8 slov v souvislosti s mládím. U stáří se jich objevilo více (průměrně 100,8). U atraktivity je vypočítaná průměrná frekvence u mládí 37,2. Ve člancích o stáří 53,5).

Nyní se budu věnovat podrobným výsledkům jednotlivých stereotypů uvedených v tabulce. Stereotyp **alkohol** byl mnohem častěji uveden v souvislosti s mládím (185,5krát) než se stářím (60,2krát). Přepočteme-li tato čísla na proporce, zjistíme, že v souvislosti s mládím je alkohol uveden v průměru v cca 17 %, zatímco v souvislosti se stářím v cca 4 % případů.

Testujeme-li statistickou významnost rozdílu těchto dvou proporcí pomocí Z testu, obdržíme velmi vysoké číslo ($z = 12,01$). Při stanovení statistické významnosti tohoto výsledku jsem provedla Bonferroniho korekci pro počet statistických testů ($k = 12$). Údaj o významnosti výsledku Z testu je uveden v posledním sloupci. Ukazuje, že rozdíl mezi proporcemi (= cca 13 %) je statisticky velmi vysoce signifikantní ($p < 0,0005$).

Pokud se podíváme na stereotyp **aktivita**, vidíme v tabulce, že se častěji slova s ním spojená vyskytovala také ve člancích o mládí (173,8krát) než o stáří (93,2krát). Při přepočítání na proporce se ukazuje, že se tento stereotyp s mládím objevil průměrně v cca 16 %. Se stářím pak pouze v cca 6 %, tedy o cca 10 % méně.

Při testování statistické významnosti rozdílu mezi těmito proporcemi získáme Z – skór v hodnotě $z = 8,92$. Z hodnoty významnosti výsledku Z testu ($p = 0,000$) zjišťujeme, že rozdíl mezi proporcemi stereotypu aktivita (cca 10 %) je také statisticky velmi vysoce signifikantní ($p < 0,0005$).

U stereotypu **moudrost** se také objevuje vyšší průměrná frekvence v souvislosti s mládím (24,3). V souvislosti se stářím je to pouze 11,7. Již nejde o tak velký rozdíl. To vidíme i u proporcí hodnot, které se liší pouze o cca 1 %. Moudrost je uvedena u mládí v cca 2 %, kdežto u stáří v 1 %.

Také u moudrosti byl testován rozdíl proporcí pomocí Z testu. Výsledkem byla hodnota $z = 3,43$. Údaj o významnosti výsledku Z testu ukazuje, že je rozdíl mezi

proporcemi (cca 1 %) statisticky signifikantní. Výsledná hodnota p je menší než 0,05. Tento stereotyp je zvláště zajímavý. Jak již bylo zmíněno, nabývá vyšších hodnot v souvislosti s mládím, přestože je to stereotyp o stáří.

Stereotyp **ambice** se opět častěji vyskytuje v souvislosti s mládím (73,0krát) než se stáří (61,3krát). Pokud přepočítáme tato čísla na proporce, zjistíme, že jsou ambice u mládí uvedeny v průměru v cca 7 %. Přitom u stáří v cca 4 % případů. Při testování statistické významnosti Z testem jsme obdrželi číslo 3,55. Rozdíl mezi proporcemi tedy považujeme za signifikantní ($p < 0,05$).

Název **počítačová technika** nese stereotyp, který nabývá vyšších hodnot v souvislosti s mládím (průměrná frekvence 49,0) než se stáří (p. frekvence 41,5). Když byly tyto hodnoty převedeny na proporce, bylo zjištěno, že je tento stereotyp v souvislosti s mládím uveden v cca 4 % v průměru. Se stáří o 1 % méně – v cca 3 %.

Testujeme-li statistickou významnost rozdílu těchto dvou proporcí stejně jako u již zmíněných stereotypů, získáme hodnotu Z-skóre $z = 2,85$. Významnost výsledku Z-testu uvedená v posledním sloupci tabulky nám ukazuje, že rozdíl mezi proporcemi stereotypu počítačová technika (cca 1%), je také statisticky signifikantní ($p < 0,05$).

Tak tomu ale není u v tabulce dalších třech následujících stereotypů. **Veselost** je častěji uvedena se stáří (100,8krát). Jde o v tabulce první ze stereotypů, kde tomu tak je. S mládím se vyskytuje pouze 92,8krát. Pokud tato čísla přepočítáme na proporce, získáme údaje, které ukazují hodnoty cca 6 % v průměru u stáří a cca 8 % v souvislosti s mládím. Při testování statistické významnosti pomocí Z testu, bylo zjištěno číslo $z = 2,42$. Údaje o jeho významnosti ale ukazují, že rozdíl (2%) není statisticky signifikantní. V podstatě se tedy výsledky tohoto stereotypu v obou skupinách neliší.

Podobně je tomu u **atraktivit**. Tento stereotyp se objevuje u skupiny článků o mládí 37,2krát. To je evidentně nižší hodnota než u stáří, kde byl nalezen průměrně 53,5krát. Převedeme-li tato čísla na proporce, zjistíme u obou skupin stejné hodnoty – cca 3 %. Po testování statistické významnosti jejich rozdílu, zjišťujeme Z-skór, který je roven číslu 0,26. Z údaje o významnosti tohoto výsledku ale víme, že rozdíl není statisticky signifikantní.

Dalším stereotypem je **osamělost**. Její průměrná frekvence nabývá u skupiny stáří také vyšších hodnot (81,5). V souvislosti s mládím byla slova z kategorie osamělost nalezena 53,0krát. Pokud tato čísla přepočítáme na proporce, vyjde nám, že v souvislosti s mládím byl tento stereotyp objeven v cca 5 %. V souvislosti se stářím stejně tak (cca 5%). Po testování statistické významnosti jejich rozdílu získáme hodnotu $z = -0,08$. Ani tento rozdíl se neukazuje signifikantně významným. Je zde sice také vyšší četnost u stáří, jak by mělo odpovídat (na rozdíl od předchozích dvou), ale rozdíl významný není.

Stereotyp **duševní úpadek** nabyl u stáří průměrné frekvence 66,7, což je vyšší než u mládí, kde je průměrná frekvence 14,2. Při přepočtu na proporce dosáhneme cca 4 % u skupiny stáří a cca 1 % v souvislosti se skupinou mládí. Mezi nimi je tedy rozdíl 3 %. Ten testujeme opět pomocí Z testu, díky němuž dosáhneme hodnoty $z = -4,14$. Údaj o jeho významnosti je možné nahlédnout v pravém sloupci popisované tabulky. Díky němu zjišťujeme, že rozdíl mezi proporcemi je statisticky vysoce signifikantní ($p < 0,0005$).

Nemoc je stereotyp, který je také frekventovanější ve skupině s články o stáří. Vyskytuje se v nich 265,8krát, kdežto o mládí 113,7krát. Přepočteno na proporce je to cca 16 % případů u stáří a cca 10 % u mládí. Testujeme-li statistickou významnost rozdílu těchto dvou proporcí pomocí Z testu, obdržíme výsledek $z = -4,18$. Údaj o jeho významnosti ukazuje, že rozdíl mezi proporcemi (cca 6 %) je statisticky vysoce signifikantní ($p < 0,0005$).

Stereotyp **závislost** je pro připomenutí zaměřen na péči o seniory a jejich nesoběstačnost. Vyskytuje se častěji v souvislosti se stářím (391,2krát), zatímco u mládí byl nalezen 124,2krát. Při převedení těchto čísel na proporce zjišťujeme, že jde o cca 24 % u stáří a cca 11 % u mládí. Z toho vyplývá rozdíl mezi oběma skupinami cca 13 %. Při testování statistické významnosti tohoto rozdílu Z testem, získáme údaj $z = -8,04$. Rozdíl mezi proporcemi tedy můžeme považovat za vysoce signifikantní ($p < 0,0005$).

Posledním ze stereotypů je **chudoba**. Nabývá opět vyšší hodnot v souvislosti se stářím. Vyskytuje se zde 430,3krát. U mládí má průměrnou frekvenci 151,5. Přepočteme-li tato data na proporce získáme hodnotu cca 26 % u stáří a cca 14 % u mládí. Testování statistické významnosti rozdílu mezi těmito čísly (cca 12 %) dosáhneme hodnoty

$z = -7,59$. Zjišťujeme tak, že rozdíl mezi proporcemi je statisticky vysoce signifikantní ($p < 0,0005$).

6.5 Porovnání výsledků z roku 2006 a 2016

Nyní budu porovnávat získané hodnoty v roce 2016 a 2006 u skupiny článků souvisejících s mládím a stářím. Opět je každý konkrétní stereotyp charakterizován průměrnou frekvencí na skupinu článků. Ty jsou zde shrnuty do čtyř. Stáří z roku 2006, stáří z roku 2016, mládí z roku 2006 a mládí z roku 2016. Vše je přehledně zobrazeno v Tabulce č.4. Také je zde uveden rozdíl mezi skupinami v letech 2006 a 2016. Hodnoty jsou porovnávány zvlášť pro mládí a zvlášť pro stáří. Kladných hodnot rozdílu nabývají ty stereotypy, kde je vyšší průměrná frekvence v roce 2006. Záporných pak ty, kde je vyšší frekvence v roce 2016.

Tabulka č.4: Porovnání výsledků článků souvisejícími se stáří a články souvisejícími s mládím mezi roky 2006 a 2016

		2006	2016	
		Průměrná frekvence	Průměrná frekvence	Rozdíl
Mládí	Alkohol	242	129	113
	Aktivita	183,3	164,3	19
	Duš_úpadek	14	14,3	-0,3
	Atraktivita	36,7	37,7	-1
	Pc_tehnika	48	50	-2
	Moudrost	22,7	26	-3,3
	Nemoc	111,3	116	-4,7
	Chudoba	148	155	-7
	Osamělost	41,7	64,3	-22,7
	Závislost	110,3	138	-27,7
	Veselost	77,7	108	-30,3
Stáří	Ambice	55,7	90,3	-34,7
	Závislost	418,7	363,7	55
	Chudoba	431	429,7	1,3
	Moudrost	9	14,3	-5,3
	Atraktivita	48,3	58,7	-10,3
	Alkohol	54	66,3	-12,3
	Osamělost	74,7	88,3	-13,7
	Pc_tehnika	33,7	49,3	-15,7
	Veselost	88,3	113,3	-25
	Ambice	47,3	75,3	-28
	Aktivita	78,3	108	-29,7
Nemoc	229	302,7	-73,7	
Duš_úpadek	21	112,3	-91,3	

Nejprve budu popisovat rozdíly mezi roky 2006 a 2016 pro články související s mládím. Vyšších hodnot v roce 2006 dosáhly pouze dva stereotypy. **Alkohol**, u kterého se objevil vůbec největší rozdíl mezi skupinami týkajícími se mládí, ale i stáří (113). Má průměrnou frekvenci slov v roce 2006 242, zatímco v roce 2016 129. Můžeme tedy předpokládat, že v roce 2006 bylo téma pití alkoholu u mladistvých více akcentováno. Druhým stereotypem je **aktivita**, kde se objevila v prvním roce průměrná frekvence 183,3. Ve druhém to bylo 164,3, což je o 19 méně.

U všech ostatních stereotypů byla zjištěna vyšší průměrná frekvence v roce 2016. Největší rozdíl mezi nimi se objevil u stereotypu **ambice** (-34,7), kde byly vypočítány hodnoty 55,7 pro rok 2006 a 90,3 pro rok 2016. Menší rozdíl vidíme u stereotypu **veselost** (-30,3). Tam průměrná frekvence na skupinu článků dosáhla hodnot 77,7 z roku 2006 a 108 z roku 2016. Stereotyp **osamělost** vykazuje rozdíl mezi roky -22,7. V roce 2006 je jeho frekvence 41,6, kdežto o deset let později 64, 3.

Mezi oběma roky u dalších stereotypů jsou již menší rozdíly. Stereotyp **chudoba** vykazuje rozdíl -7. Nabývá totiž hodnot 148 v roce 2006 a 155 v roce 2016. U stereotypu **nemoc** byl nalezen rozdíl mezi průměrnými frekvencemi -4,7. V roce 2006 zde byla zjištěna hodnota 111,3. V roce 2016 116. **Moudrost** je stereotyp, kde se objevil meziroční rozdíl -3,3. Průměrná frekvence v roce 2006 čítá 22,6 slov. V roce 2016 26. V tomto roce stereotyp **počítačová technika** ukazuje hodnotu 50, kdežto o deset let dříve je frekvence 48. Z tohoto zjištění vyplývá rozdíl -2. Pouze o číslo menší je rozdíl stereotypu **atraktivita** (-1). V roce 2006 totiž byla jeho průměrná frekvence 36,7 a v roce 2016 37,7. Posledním z popisovaných stereotypů mládí je **duševní úpadek**, u něhož byla průměrná frekvence slov v roce 2006 14. V roce 2016 byla jen o málo vyšší (14,3). Rozdílem mezi nimi je tedy číslo -0,3. Jde o vůbec nejnižší rozdíl nejen mezi články o mládí, ale i o stáří.

Pokud se zaměříme na články související se stářím, najdeme v tabulce také pouze dva stereotypy, u kterých je vyšší průměrná frekvence slov v roce 2006 než v roce 2016. První z nich je **závislost**, kde je rozdíl 55 slov v průměru. Přitom v roce 2006 byla průměrná frekvence tohoto stereotypu 418,7. Toho číslo ukazuje, že byl vyšší zájem o péči o seniory či byla více zdůrazňována jejich nesoběstačnost. V roce 2016 pak 363,7. Druhým stereotypem je **chudoba**, která v roce 2006 dosáhla hodnoty 431. V roce 2016 byla průměrná frekvence výskytu slov s ním spojených 429,7. Rozdíl mezi těmito hodnotami byl vypočítán na 1,3. Oproti stereotypu **závislost** je výrazně nižší.

Nyní budu popisovat stereotypy, kde se ukázal vyšší průměrný výskyt slov s nimi spojených v roce 2016. Mezi nimi je vidět v tabulce největší rozdíl u stereotypu **duševní úpadek** (-91,3). V roce 2016 se průměrná frekvence vyšplhala na 112,3, kdežto v roce 2006 jen na 21. Tématu psychických problémů byla tedy věnována v roce 2016 výrazně vyšší pozornost. Zde je nutné podotknout, že u souboru článků souvisejících s mládím se

meziroční rozdíl u tohoto stereotypu téměř neliší. Toto zjištění ještě podtrhuje význam rozdílu výskytu stereotypu u stáří. Druhý nejvyšší rozdíl vychází u stereotypu **nemoc** (- 73,7). Průměrná frekvence na skupinu článků v roce 2006 vychází jako číslo 229. V roce 2016 šlo o frekvenci 302,7. Více byly tedy zdůrazňovány nemoci v souvislosti se stářím.

Dalším ze stereotypů je **aktivita** s průměrnou frekvencí 78,3 v roce 2006 a 108 v roce 2016. Jejich rozdíl je vypočítán na 29,7. U stereotypu **ambice** není celkový rozdíl o mnoho menší (-28). Byl zde porovnáván výsledkem 47,3 z roku 2006 a 75,3 z roku 2016. Rozdíl -25 vidíme u stereotypu veselost, kde bylo dosaženo roku 2006 hodnoty 88,3. O deset let později to bylo 113,3. Stereotyp **počítačová technika** nabyl v roce 2006 hodnoty 33,7 a v roce 2016 47,3. Z toho byl vypočítán rozdíl -15,7. **Osamělost** je stereotyp, kde se ukázala průměrná frekvence slov na skupinu článků v roce 2006 74,7. Roku 2016 byla vyšší (88,3). Rozdíl mezi těmito hodnotami se ukázal jako číslo -13,7. O několik čísel nižší se objevil při zkoumání stereotypu **alkohol** (-12,3). Jeho hodnoty se vyšplhaly v roce 2006 na 54 a o deset let později na 66,3. U stereotypu **atraktivita** byla zjištěna průměrná frekvence 48,3 v roce 2006. Roku 2016 byla vypočítána na 58,7. Jejich rozdíl je tedy -10,3. Posledním stereotypem s nejnižším rozdílem (-5,3) je **moudrost**. U ní byla z roku 2006 zaznamenána hodnota 9. V roce 2016 byla průměrná frekvence slov s tímto stereotypem spojených 14,3.

7 Shrnutí výsledků

Tato kapitola bude shrnovat výsledky výzkumu. Budou zde shromážděny nejdůležitější výsledky v závislosti na výzkumných otázkách. Uvedu zde také poznatky o verifikaci hypotéz.

VO1a: Jaká slova se budou nejčastěji vyskytovat v článcích souvisejících se stářím?

Při sečtení nejčastěji se vyskytujících slov v souboru článků o stáří byla do užšího výběru zahrnuta slova, která lze označit za slovní druh sloveso, podstatné nebo přídavné jméno. Žádná z těchto slov se současně nevyskytovala mezi nejčastějšími v souboru o mládí i stáří.

Takto bylo zjištěno, že se mezi slovy s nejvyšší frekvencí nalézají slova **sociální, stát, města, město, KČ**. A to v obou soborech (z roku 2006 a 2016) současně. V jedné z těchto skupin se objevila slova **kraj, kraji, společnost, problém, péče, pojištění, domova, doma, ČSSD, ODS, paní, žena, velké**.

Tyto výsledky se dají interpretovat jako věnování pozornosti v médiích sociálnímu zabezpečení seniorů, o které se zajímají také politické strany. Mají se o ně postarat společnost, stát nebo kraje. Takováto prezentace stáří v médiích může být považována za stereotypní nebo ke stereotypnímu vnímání seniorů může přispívat kvůli zdůrazňování seniorů jako někoho, kdo se o sebe nedokáže postarat sám. Jako alarmující se jeví mezi slovy s největší frekvencí nalezené slovo **problém**, které se objevilo v souboru z loňského roku. Může přispívat k vnímání seniorů jako problematické skupiny.

VO1b: Jaká slova se budou nejčastěji vyskytovat v článcích souvisejících s mládím?

Stejně byly zkoumány dvě skupiny s články o mládí. Jedna z roku 2006, druhá z roku 2016. V obou z nich byla nalezena mezi nejčastějšími slova **trenér, tým, klubu, světa, mistrovství, Jan a Petr**. Pouze v jedné skupině článků se objevila slova **hrát, alkoholu, rodiče, škola, myslím, soud, Jiří, alkohol, utkání a šanci**.

Je evidentní, že ve většině případů jde o slova, která se nějakým způsobem váží ke sportu. O mládí se tedy píše nejvíce v souvislosti s touto aktivitou. Takové zjištění působí pozitivněji než potřeba péče a problematičnosti objevená u stáří. Není překvapivé, že se s mláďím pojí rodiče a škola. Negativně zde ale může působit alkohol a soud. Mohou pomáhat představě o mladých lidech jako o „kriminálních“ a „opilcích“.

VO2a: Jak se projevují konkrétní stereotypy stáří v celostátních denících?

V této práci byly také zkoumány konkrétní stereotypy, které jsou popsány v kapitole Sběr dat a metody výzkumu. Rok vydání článků zde nebyl určující. Průměrnou frekvenci jejich výskytu na skupinu článků ukazuje Tabulka č. 5 níže, kde jsou uvedeny hodnoty od nejvyššího výskytu po nejnižší.

Tabulka č. 5: Výskyt stereotypů o stáří. Tyto stereotypy jsou označeny červeně.

Stereotyp	Stáří
	Průměrná frekvence
Chudoba	430,3
Závislost	391,2
Nemoc	265,8
Veselost	100,8
Aktivita	93,2
Osamělost	81,5
Duš_úpadek	66,7
Ambice	61,3
Alkohol	60,2
Atraktivita	53,5
Pc_tehnika	41,5
Moudrost	11,7

Nejvíce bylo nalezeno slov inklinujících ke stereotypu **chudoba** (průměrně 430,3). Spolu se **závislostí** a **nemocí** patří k těm, které se vyskytovaly výrazně více. Ostatní stereotypy již nedosáhly takových hodnot. Menší výskyt se ukázal u **osamělosti** a **duševního úpadku**. Nejméně slov bylo od stereotypu **moudrost** (průměrně 11,7). Na prvních šesti místech by se měly objevit stereotypy o stáří, jelikož jde o skupinu

článků na toto téma. **Veselost** a **aktivita** ale byly na vyšších příčkách než stereotypy stáří. **Moudrost** se dokonce umístila úplně poslední.

Tyto výsledky ukazují, že je stáří nejvíce spojováno ve zkoumaných tištěných médiích se stereotypy **chudoba**, **závislost** a **nemoc**. To podporuje výsledky zkoumání nejčastějších slov, kde se také jednalo o slova spojená s péčí a zabezpečením. Pozitivní stereotyp (**moudrost**) se objevuje ještě méně často než stereotypy mládí, které byly zkoumány i u stáří spíše kvůli možnosti porovnání jejich četnosti mezi články o mládí a o stáří.

VO2b: Jak se projevují konkrétní stereotypy mládí v celostátních denících?

Četnost slov spojených se stereotypy byla podobně počítána i u článků o mládí. Rok, kdy byly vydány články nebyl rozlišován. Průměrný výskyt na skupinu článků i zde ukazuje Tabulka č.6. Nahoře je uvedena nejvyšší frekvence, dole nejnižší.

Tabulka č.6: Výskyt stereotypů o mládí. Tyto stereotypy jsou označeny červeně.

Stereotyp	Mládí
	Průměrná frekvence
Alkohol	185,5
Aktivita	173,8
Chudoba	151,5
Zavislost	124,2
Nemoc	113,7
Veselost	92,8
Ambice	73
Osamělost	53
Technika	49
Atraktivita	37,2
Moudrost	24,3
Duš_úpadek	14,2

V souboru článků o mládí se tedy objevilo nejvíce slov patřících ke stereotypu **alkohol** (185,5) a **aktivitě**. Menší četnost měly stereotypy **veselost** a **ambice**. Dále následovala **počítačová technika**. Nejmenší četnost se ukázala u stereotypu **atraktivita** (37,2). Oproti stereotypům u stáří zde nebyly průměrné frekvence celkově tak vysoké.

Opět se všechny stereotypy o mládí neobjevily na šesti vyšších pozicích. V první polovině čtenějších se umístily tři stereotypy o stáří. Ve druhé také tři. Patřily i mezi ty na dvou nejnižších místech.

Podobně jako u zkoumání nejčtenějších slov se zde ukazuje, že je ze stereotypů nejvíce s mládím spojován **alkohol**. Pozitivněji se jeví častější výskyt stereotypu **aktivita**, kam patří i sport. Zajímavé je, že stereotyp **duševní úpadek** je na poslední příčce, přestože zahrnuje slova, která by se mohla pojít i s mládím (př. psycholog, terapeut).

V03: Jak se liší konkrétní stereotypy v člancích souvisejících s mládím a v člancích souvisejících se stářím?

V rámci této výzkumné otázky byly porovnávány výsledky konkrétních stereotypů mezi souborem článků o stáří a souborem článků o mládí. Bylo zkoumáno, zda stereotypy stáří nabývají vyšších hodnot u článků o stáří než o mládí. A zda mají stereotypy o mládí vyšší četnost u článků o mládí než o stáří. Byla testována hypotéza H0 (Výskyt konkrétních stereotypů se v člancích souvisejících se stářím a v člancích souvisejících s mládím významně neliší.) v souvislosti se všemi stereotypy. Bylo zjišťováno, zda se stereotypy v souborech o mládí a o stáří statisticky významně liší. Výsledky odpovědí na tuto výzkumnou otázku je možné nahlédnout také v Tabulce č. 7, která shrnuje celkově výsledky porovnávání hodnoty mezi skupinami článků o stáří a o mládí.

Všechny stereotypy kromě tří měly vyšší frekvenci slov v souboru, pro který byly vybrány. Stereotypy o stáří nabývaly vyšších hodnot v člancích o stáří a stereotypy o mládí v člancích o mládí. V rámci zkoumání stereotypů o stáří byl jen stereotyp **moudrost** ze všech šesti čtenější v souboru článků o mládí. Jeho průměrná frekvence na skupinu dosáhla u mládí 24,3, zatímco u stáří pouze 11,7. V rámci stereotypů, které měly mít vyšší četnost u mládí se odchýlily dva. **Veselost** nabyla vyšších hodnot v souboru článků o stáří (100,8 oproti 92,8). Podobně tomu bylo u stereotypu **atraktivita**. Tam se objevil také vyšší výsledek u stáří (53,5). U mládí byla hodnota průměrné frekvence nižší (37,2).

Tabulka č. 7: Výsledky průměrné frekvence u článků souvisejících se stářím i s mládím a jejich rozdíl spolu s výsledky testování hypotéz. Červeně označeny jsou stereotypy s vyšším výsledkem u skupiny článků, pro kterou nebyly stanoveny.

Stereotyp	Průměrná frekvence		Rozdíl	P	Výsledek testování H0	
	Mládí	Stáří			H0 zamítnuta	Ha přijata
Alkohol	185,5	60,2	125,3	0,000	H0 zamítnuta	Ha přijata
Aktivita	173,8	93,2	80,7	0,000	H0 zamítnuta	Ha přijata
Moudrost	24,3	11,7	12,7	0,004	H0 zamítnuta	Ha přijata
Ambice	73,0	61,3	11,7	0,002	H0 zamítnuta	Ha přijata
Pc_tecnika	49,0	41,5	7,5	0,026	H0 zamítnuta	Ha přijata
Veselost	92,8	100,8	-8,0	n.s.	H0 přijata	
Atraktivita	37,2	53,5	-16,3	n.s.	H0 přijata	
Osamělost	53,0	81,5	-28,5	n.s.	H0 přijata	
Duš_úpadek	14,2	66,7	-52,5	0,000	H0 zamítnuta	Ha přijata
Nemoc	113,7	265,8	-152,2	0,000	H0 zamítnuta	Ha přijata
Závislost	124,2	391,2	-267,0	0,000	H0 zamítnuta	Ha přijata
Chudoba	151,5	430,3	-278,8	0,000	H0 zamítnuta	Ha přijata
Celkem	1092,2	1657,7				

V předchozí tabulce je vidět, jaké byly výsledky testování v konkrétních případech. Pro devět případů byla nulová hypotéza vyvrácena, díky čemuž byla přijata hypotéza alternativní. Ve třech případech nulová hypotéza vyvrácena nebyla. U těchto stereotypů se ukázalo, že rozdíl mezi oběma skupinami není statisticky významný. Jde o stereotypy **osamělost, atraktivita a veselost**. **Osamělost** je stereotyp, který sice nabyl vyšších hodnot u článků o stáří, jak se dalo předpokládat, ale významný rozdíl oproti článkům o mládí nebyl. **Atraktivita** a **veselost** jsou ale stereotypy o mládí, jejichž frekvence se ukázala být vyšší také u článků o stáří. Rozdíly také nebyly signifikantní. Nelze je tedy v tomto případě považovat za stereotypy, jelikož se nevykytují významně více v předpokládaném souboru článků.

Za nejrozporuplnější se dá považovat stereotyp **moudrost**. Ten byl určen jako stereotyp o stáří. Dokonce mezi ostatními jediný pozitivní. Nabyl ovšem vyšších hodnot u článků o mládí. A rozdíl mezi skupinami byl významný. Moudrost se tedy častěji pojila s mládím než se stářím. Nedá se tím pádem mluvit o stereotypu stáří.

VO4: Jak se změnil konkrétní stereotypy mládí a stáří po několika letech?

Při porovnávání výskytu konkrétních stereotypů mezi roky 2006 a 2016 bylo zjištěno méně vyšších průměrných frekvencí v roce 2006. V souboru článků souvisejících s mládím šlo o stereotyp **alkohol** a **aktivita**. Meziroční rozdíl u alkoholu dosahoval nejvyšších hodnoty v celém vzorku (113). Je tedy patrné, že bylo v roce 2006 ve zkoumaných médiích toto téma více akcentováno.

Mezi články souvisejícími se stářím byly nalezeny také pouze dva stereotypy s vyšší četností v roce 2006. Šlo o **závislost** a **chudobu**. U prvního z nich se objevil největší rozdíl (55). Ve zmíněném roce byla tedy častější slova související se závislostí (př. nesoběstačný, pečovat, pomáhat). Pravděpodobně bylo více diskutováno téma péče o seniory.

Ostatní stereotypy se pojily s vyšší frekvencí v roce 2016. U souboru článků o mládí mezi ty s největším rozdílem patřil stereotyp **ambice**, **veselost**, **závislost** nebo **osamělost**. U článků o stáří to byla **nemoc**, **aktivita** nebo **ambice**. Největší rozdíl se ale objevil u stereotypu **duševní úpadek** (-91,3). Zajímavé je, že u článků o mládí byl rozdíl tohoto stereotypu mezi léty 2006 a 2016 minimální. V roce 2016 bylo tedy výrazně akcentováno téma psychického zdraví v souvislosti se stářím.

8 Diskuse

Můžeme říci, že byl naplněn cíl práce porovnat prezentaci mládí a stáří v médiích pomocí slovní analýzy. V souvislosti s tím byly srovnány také výskyty konkrétních stereotypů mezi články souvisejícími s mládím a se stářím. Hypotéza („Výskyt konkrétních stereotypů se v článcích souvisejících se stářím a v článcích souvisejících s mládím významně liší.“) byla přijata.

Přesto je vhodné zde uvést určité limity práce. Především z toho důvodu, že nejde v oblasti psychologie o obvyklé výzkumné šetření.

Samozřejmě by bylo ideální obsáhnout daleko větší množství médií, ale to bohužel nebylo kvůli rozsahu práce možné. Měly by také být zahrnuty články zveřejňované na internetu, jelikož je v dnešní době otázkou, jak moc velkou část populace ovlivňují tištěná média. Výhodou mnou zvolených médií je jejich internetová verze, i když ta ve většině případů neobsahuje plné znění stejných článků jako verze tištěná.

Problematická mohou být ovšem slova, podle kterých byly články v médiích vyhledávány. Především pojmy jako „důchodce“ či „penzista“, které sice mohou být považována za synonyma starého člověka, ovšem mohou také předurčovat častější výskyt slov spojený např. se stereotypem chudoba, jelikož slova s ním spojená se mohou více vyskytovat v souvislosti s otázkou důchodů.

Výběr článků pak nebyl volen náhodným výběrem, jelikož nebylo možné získat přístup k celé databázi článků a z nich pak náhodně vybírat. Přesto se zvolený způsob výběru, tedy nejrelevantnější články v závislosti na slovním výběru, jeví jako vhodnější. Je tak větší jistota, že se články opravdu vztahují ke starým nebo mladým lidem. Problém ovšem může být v tom, že nebylo možné zajistit set dat, která by byla neutrální. Tzn. nesouvisela ani se stářím ani s mládím.

Jisté rezervy vidím v programu, kterým byl počítán výskyt všech slov. Jsem si jistá odbornými znalostmi osoby, která ho vytvořila, přesto by možná bylo vhodnější použít oficiální software. Žádný vhodný a dostupný jsem ale neobjevila.

Tuto metodu výzkumu bych ale doporučila kvůli její neobvyklosti i dalšímu psychologickému výzkumu. Např. by bylo možné takto zkoumat stereotypy v jiných médiích zaměřených na úzké téma. Nebo se jako možné téma nabízí prezentace psychologů či psychicky nemocných osob v médiích. Problematické ovšem je, že musí být články převedeny do formátu, který dokáže program „přečíst“, což může být hlavně u větších souborů problém. Na druhou stranu je zde výhodné, že nemůže výsledky ovlivnit žádný subjekt, a to ani výzkumník.

Problematické ale může být znění konkrétních stereotypů. Sice byly tvořeny na základě literatury (především ty o stáří), ale vytvářela jsem je sama. Vhodnější by možná bylo v předvýzkumu zjistit na dostatečně velkém vzorku, jaké mají lidé představy o starých a mladých lidech. Subjektivitu výběru stereotypů může snižovat alespoň fakt, že jsem se při výběru slov s nimi souvisejících řídila celým výběrem slov v souhrnu dat.

Určitá úskalí mohou spočívat také v tom, že k některým stereotypům je možné přiřadit mnohem více slov (např. stereotyp nemoc) než k jiným (např. moudrost). To souvisí především s porovnáváním jejich četnosti mezi sebou. V tomto výzkumu na to poukazují výsledky stereotypu moudrost, které se významně lišily v rozdílu mezi soubory o mládí a o stáří. Vyšších výsledků bylo dosaženo v souboru článků souvisejících s mládím, přestože mělo jít o stereotyp stáří. Díky tomuto výsledku „moudrost“ nepovažuji za stereotyp stáří. Předpokládám, že je nižší četnost u některých stereotypů způsobena tím, že s nimi mládí (nebo stáří) není spojováno tak často. Je ale možné, že se takový výsledek objevil kvůli malým možnostem přiřadit k tomuto stereotypu dostatek slov.

Při srovnávání změn ve výskytu stereotypů by bylo vhodnější analyzovat více ročníků, a ne pouze dva. Bylo by tak možné vysledovat postupné změny. S použitím pouze dvou let není jisté, zda nešlo o ojedinělé výsledky ročníků 2006 a 2016. Respektive jejich druhého pololetí. Výskyt slov také závisí na tom, co bylo který rok aktuálními tématy.

Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřena na obraz stáří a mládí v médiích. Toto téma bylo pojato v souvislosti se stereotypy. Zajímala jsem se v první řadě o výskyt slov v souvislosti s tímto tématem. Byla zkoumána nejčastější slova vyskytující se s mládím nebo stářím, ale i výskyt slov pojících se s konkrétními stereotypy.

V teoretické části byla popisována problematika stereotypů obecně i konkrétně s důrazem na stereotypy o stáří a o mládí. Byly zmiňovány také dopady, které stereotypy mohou mít na jedince. Byla zde věnována pozornost charakteristikám mládí a stáří a vymezení těchto období. V neposlední řadě bylo také pojednáno o psychologii médií a jejich vlivu. Popisovány byly i vybrané výzkumy a studie na téma obrazu stáří a mládí v médiích.

Výzkumná část ukázala slova, která se nejčastěji pojí s pojmy souvisejícími se stářím a s mládím. Výsledky o stáří ukazují, že se s ním častěji vyskytují slova spojená s tématem péče o seniory, ale zajímavé je i např. slovo problém, které se ve výběru také objevilo. S mládím jsou mezi nejfrekventovanějšími především slova pojící se se sportem. Častý je i výskyt slova alkohol. U souboru článků souvisejících se stářím vykazovaly z konkrétních stereotypů nejvyšší frekvenci slov stereotypy chudoba, závislost a nemoc. U článků o mládí to potom byly stereotypy alkohol a aktivita, což odpovídá i výsledkům analýzy nejčastějších slov.

Rozdíl konkrétních stereotypů mezi souborem článků o stáří a souborem článků o mládí se ukázal jako významný u většiny stereotypů kromě veselosti, atraktivity a osamělosti. Ty tedy nejsou považovány v tomto případě za stereotypy. U stereotypu moudrost byl zjištěn významný rozdíl. Ale vyšších hodnot tento stereotyp dosáhl u souboru článků o mládí místo o stáří. Proto ho nelze považovat za stereotyp o stáří.

Tato práce neukazuje, jakým způsobem stereotypy stáří nebo mládí ovlivňují jedince. Popisuje, jak se stereotypy projevují v určitých médiích. Zajímavé by mohlo být se dále zaměřit na počítání výskytu nejčastějších slov ve větším datovém souboru a různých médiích.

Seznam použitých zdrojů

Abrams, D., Swift, H. J., & Drury L. (2016). Old and Unemployable? How Age-Based Stereotypes Affect Willingness to Hire Job Candidates. *Journal of Social Issues*, 72(1), 105–121. DOI: 10.1111/josi.12158

Allport, G. (2004). *O povaze předsudků* (přeložil Eduard Geissler). Praha: Prostor. (Originál byl publikován v roce 1954).

Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens through the Twenties, *American Psychologist*, 55(5), 469–480. DOI: 10.1037//0003-066X.55.5.469

Arnett, J. J. (2007a). Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For? *Society for Research in Child Development*, 1(2), 69–73.

Arnett, J. J. (2007b). Suffering, Selfish, Slackers? Myths and Reality About Emerging Adults. *Youth Adolescence*, 36, 23-29. DOI: 10.1007/s10964-006-9157-z

Arnett, J. J. (2005). The Developmental Context of Substance Use in Emerging Adulthood. *Journal of Drug Issues*, 35 (2), 235-253.

Baltes, P. B. (2009). Stáří a stárnutí jako oslava rovnováhy: mezi pokrokem a důstojností. In P. Gruss (Ed.), *Perspektivy stárnutí*. Praha: Portál.

Berger, P. L., & Luckmann T. (1999). *Sociální konstrukce reality* (přeložil Jiří Svoboda). Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. (Originál byl publikován v roce 1966).

Bishop, J. M., & Krause, D. R. (1984). Depictions of Aging and Old Age on Saturday Morning Television. *The Gerontologist*, 24(1), 91-94.

- Boduroglu, A., Yoon, C., Luo, T. & Park, D. C. (2006). Age-Related Stereotypes: A Comparison of American and Chinese Cultures. *Gerontology*, 52, 324–333. DOI: 10.1159/000094614
- Côté, J. E. (2014). The Dangerous Myth of Emerging Adulthood: An Evidence-Based Critique of a Flawed Developmental Theory. *Applied Developmental Science*, 18(4), 177-188. DOI: 10.1080/10888691.2014.954451
- Čevela, R., Kalvach, Z., & Čeledová, L. (2012). *Sociální gerontologie*. Praha: Grada.
- Dubský, J. (2011). Společnost, média a masová komunikace. In L. Urban, J. Dubský & K. Murdza, *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada.
- Geist, B. (1992). *Sociologický slovník*. Praha: Victoria.
- Haškovcová, H. (2010). *Fenomén stáří* (6., revidované a doplněné vydání). Praha: Havlíček Brain Team.
- Hewstone, M., & Stroebe W. (2006). *Sociální psychologie* (přeložila Dagmar Brejlová a Pavla Le Roch). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 2001).
- Hnilica, K. (2010). *Stereotypy, předsudky, diskriminace*. Praha: Karolinum.
- Holsboer, F. (2009). Stařecká onemocnění: vrozená dispozice, nebo způsob stárnutí? In P. Gruss (Ed.), *Perspektivy stárnutí*. Praha: Portál.
- Jiráček, J., & Köpplová B. (2009). *Masová média*. Praha: Portál.
- Jiráček, J., & Köpplová B. (2003). *Média a společnost*. Praha: Portál.
- Kempermann, G. (2009). Nevydán na milost a nemilost času a světu: plasticita stárnoucího mozku. In P. Gruss (Ed.), *Perspektivy stárnutí*. Praha: Portál.
- Kouřilová, S. (2011). Jedinec v meziskupinových vztazích: Od sociální kategorizace k předsudkům. *Československá psychologie*, 55(1), 12-24.

Kruse, A., & Schmitt, T. (2006). A multidimensional scale for the measurement of agreement with age stereotypes and the salience of age in social interaction. *Ageing and society*, 26, 394-411. DOI:10.1017/S0144686X06004703.

Křivohlavý, J. (2011). *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie*. Praha: Grada.

Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (2., aktualizované vydání). Praha: Grada.

Levinsen, K., & Wien, Ch. (2011). Changing media representations of youth in the news - a content analysis of Danish newspapers 1953–2003. *Journal of Youth Studies*, 14(7), 837-851.

Levy, B. R. (2003). Mind Matters: Cognitive and Physical Effects of Aging Self-Stereotypes. *Journal of Gerontology*, 58 (B), P203–P211.

Media Projekt (2017). *Tisková zpráva unie vydavatelů 9. února 2017* [online]. Dostupné z:

http://www.unievydavatelu.cz/gallery/files/V%C3%BDsledky%20Media%20projektu%20za%203_%20a%204_%20%C4%8Dtvrtlet%C3%AD%202016.pdf

Murdza, K. (2011). Společnost, média a masová komunikace. In L. Urban, J. Dubský & K. Murdza, *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada.

Netušil, M. (2017). Word count. [Computer program]. Dostupné z: https://github.com/mareknetusil/word_count

Oró-Piqueras, M., & Marques, S. (2017). Images of old age in YouTube: destabilizing stereotypes. *Journal of Media & Cultural Studies*, 31(2), 257-265. Abstrakt, DOI: 10.1080/10304312.2016.1265098

Porteous, M. A., & Colston, N. J. (1980). How adolescents are reported in the British press. *Journal of Adolescence*, 3, 197-207.

Robinson, T., & Anderson, C. (2006). Older Characters in Children's Animated Television Programs: A Content Analysis of Their Portrayal. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 50(2), 287–304.

Robinson, T., Callister, M., & Magoffin D. (2009). Older Characters in Teen Movies From 1980–2006. *Educational Gerontology*, 35, 687–711. DOI: 10.1080/03601270802708426

Říčan, P. (2004). *Cesta životem* (2., přepracované vydání). Praha: Portál.

Sedláková, R. (2008). *Obraz seniorů a stáří v českých médiích aneb přispívají mediální obsahy k vytváření věkově inkluzivní společnosti?* [online]. Dostupné z: http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Bocak1/pdf_doc/sedlakova.pdf

Sedláková, R., & Vidovicová, L. (2005). *Mediální analýza obrazu seniorů* [online]. Dostupné z: <http://www.spvg.cz/medialni-analyza-obrazu-senioru/>

Sokačová, L. (2005). *Reprezentace seniorů a seniorek v médiích* [online]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/Reprezentace_senior__a_seniorek_v_m_di_ch_3.pdf

Stuart-Hamilton, I. (1999). *Psychologie stárnutí* (přeložil Jiří Krejčí). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1994.)

Sýkorová, D. (2016). Sociální role chudého stáří. *Sociologicky časopis*, 52(1), 27–52.

Tošnerová, T. (2002). *Ageismus: Průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti.

Trusinová, R. (2012). Věk jako zdroj sociální identity. *Sociologicky časopis*, 48(1), 131–152.

Urban, L. (2011). Společnost, média a masová komunikace. In L. Urban, J. Dubský & K. Murdza, *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada.

Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie: díl 1. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie: díl 2. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.

Vidovicová, L., & Rabušic, L. (2003). *Senioři a sociální opatření v oblasti stárnutí v pohledu české veřejnosti*. Praha: VÚPSV.

Vidovicová, L. (2008). *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita.

Vohralíková, L., & Rabušic, L. (2004). *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. Praha: VÚPSV.

Přílohy

Příloha č. 1: Četnost prvních 55 nejčastějších slov v každé skupině při odstranění všech slovních druhů kromě sloves, podstatných a přídavných jmen. Červeně označena jsou slova vyskytující se v obou letech „mládí“ nebo „stáří“. Zeleně vyskytující se v jednom

Stáří 2016		Stáří 2006		Mládí 2016		Mládí 2006	
let	869	let	603	let	436	let	374
korun	499	korun	596	lidí	219	děti	257
roce	478	lidé	404	policie	212	policie	242
lidé	461	lidí	398	musí	200	korun	219
roku	434	důchodců	347	roce	200	řekl	213
lidí	318	roce	258	lidé	198	mladík	203
děti	303	roku	255	roku	196	lidí	192
letech	270	peníze	254	řekl	187	může	186
může	262	staré	229	může	184	mladá	185
rok	254	řekl	223	mladík	180	mladí	178
musí	246	města	214	mladá	175	mladých	169
práce	226	může	211	říká	174	děti	168
řekl	226	pojištění	201	mladí	169	klubu	167
seniory	215	říká	199	let	163	policisté	163
seniory	213	rok	187	lidí	158	mluvčí	162
čssd	200	děti	185	policie	157	mládeže	160
české	199	důchodce	184	trenér	156	lidé	156
důchodu	193	práce	177	hrát	151	říká	152
staré	193	sociální	174	tým	146	roku	150
jde	192	musí	169	místo	139	trenér	144
praha	184	žena	165	týmu	135	vedl	140
život	183	město	162	světa	134	české	134
době	173	věku	161	korun	133	alkoholu	130
sociální	173	seniorů	152	jde	132	rok	128
mohou	172	život	151	mladých	132	roce	124
stát	168	seniory	150	rok	132	mládež	120
moc	167	lidi	149	klubu	131	místo	118

procent	166	letech	145	době	130	letech	116
věku	164	nové	145	mluvčí	128	mladý	112
kraj	162	důchodci	142	letech	126	petr	111
města	162	policie	140	roky	126	musí	110
den	158	stará	139	praha	125	klub	108
chce	158	domova	135	dostal	124	práce	107
kč	157	mluvčí	135	peníze	121	tým	106
lety	154	české	133	život	118	praha	105
město	150	mohou	133	dětí	117	mohou	102
místo	149	peněz	133	jan	115	muže	101
důchod	146	člověk	132	mohl	115	věku	100
člověk	143	sociálních	131	práce	113	peníze	99
problém	142	ods	130	české	112	hodin	98
lidi	141	doma	129	člověk	111	rodiče	98
společnosti	140	kč	128	petr	111	školy	98
část	139	senioři	125	chtěl	110	policejní	97
dětí	139	stáří	122	mládeže	110	moc	96
práci	139	životní	122	mladá	104	nové	96
kraji	137	době	121	muž	102	jan	94
života	137	stát	120	myslím	99	jiří	94
roky	133	muž	119	chce	96	muž	94
života	132	důchodu	115	mohou	94	světa	94
roky	130	nový	115	soud	94	alkohol	90
velké	128	života	115	práci	93	život	90
česku	128	práci	114	mistrovství	93	mistrovství	71
praze	125	paní	113	vedl	93	mladíci	71
péče	122	roky	112	utkání	92	šanci	70

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Zuzana Hanusová

Studijní program: NMgr Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Stereotypy mládí a stáří z pohledu médií

Počet stran (bez příloh): 75

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů české literatury a pramenů: 32

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 15

Počet internetových odkazů: 5

Vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Rok dokončení práce: 2017

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby má diplomová práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne:.....

Uživatel/ka potvrzuji svým podpisem, že pokud tuto diplomovou práci využiji ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen:

Jméno, příjmení	Adresa	Datum	Podpis

Pražská vysoká škola psychosociálních studií
Posudek vedoucího diplomové práce

Autorka práce **Zuzana Hanusová**
 Název práce **Stereotypy mládeží a stáří z pohledu médií**
 Obor studia psychologie
 Vedoucí práce doc. Karel Hnilica

stupnice**

1	2	3	4	5	0

Práce s odbornou literaturou

Využití relevantních odborných časopiseckých zdrojů (množství)
 Využití relevantních recentních pramenů (z posledních 2-5 let)
 Využití původních pramenů (nikoli sekundární literatury)

x					
		x			
	x				

Teoretická část

Členění, návaznost částí, rozvržení témat atp.
 Jasně směřování k hypotézám výzkumu
 Jsou definovány všechny konstrukty vyskytující se v hypotézách?
 Je vymezení klíčových témat a pojmů založeno na studiu více nezávislých zdrojů?
 Původnost zpracování odborné literatury, elaborace hypotéz
 Rozsah textu nesouvisejícího bezprostředně s hypotézami výzkumu („vata“)
 Odborný styl psaní, absence gramatických chyb, srozumitelnost, ...
Mohla by být teoretická část časopisecky publikována jako původní odborný text?

x	x				
x					
x					
	x				
	x	x			
	x				
x					
	x				

Problém, cíle, otázky a hypotézy

Jasnost a srozumitelnost stanovení cíle výzkumu
 Výzkumné otázky (originalita, zajímavost, závažnost...)
 Hypotézy (srozumitelnost, vnitřní konzistence, specifikace vztahů, ...)
 Teoretická relevantnost hypotéz
 Operacionalizace hypotéz (testovatelnost, falzifikovatelnost)

x					
x	x				
x					
x					
	x	x			

Výzkumná strategie, design, soubor, techniky sběru dat

Předvýzkum: předběžné ověření psychometrických vlastností nástrojů
 Předvýzkum: předběžné ověření dostupnosti a vhodnosti souboru
 Výběrový soubor (vhodnost, složení, velikost, apriorní síla testů)
 Vhodnost použité výzkumné strategie pro test výzkumných hypotéz
 Popis použitých technik sběru dat (operacionalizace proměnných)
 Uvedení psychometrických vlastností použitých technik: reliabilita
 Jsou uvedeny potřebné údaje, aby bylo možno výzkum replikovat?

					x
x					
x					
x					
x					
					x
x					

Prezentace dat a jejich analýzy

Jsou uvedeny základní deskriptivní údaje (M, SD, %, r, ...)?
 Jsou tabulky a grafy správně vytvořeny a popsány?
 Nejsou v textu údaje a data, která jsou irelevantní k testu hypotéz („vata“)?
 Byly adekvátně testovány všechny hypotézy (správná volba testu)?
 Jsou uvedeny velikosti účinku (r, d, η^2 , ...) a pravděpodobnosti?
 Jsou výsledky testů prezentovány správně, přehledně a srozumitelně?
 Jsou výsledky statistických testů správně interpretovány?
 Jsou v textu uvedeny pouze relevantní údaje, tabulky a grafy?
 Byly testovány všechny apriorní hypotézy a pouze ony?
 Jsou uvedeny potřebné údaje, aby bylo možno analýzy replikovat?

x					
x					
x					
x					
					x
x					
x					
x					
x					
	x				

Diskuse výsledků šetření a celkové zhodnocení výzkumu

Je uvedeno stručné a srozumitelné shrnutí hlavních výsledků výzkumu?
 Je provedena diskuse výsledků vzhledem k relevantní literatuře?
 Jsou vyvozeny – je-li to relevantní – přiměřené závěry týkající se důsledků zjištění?
Mohla by být výzkumná část časopisecky publikována jako původní odborný text?

x					
x	x				
					x
	x				

** 1 – výborně/ANO; 2 – velmi dobře /SPÍŠE ANO; 3 – dobře/STŘEDNĚ; 4 – velmi špatně/SPÍŠE NE; 5 – nedostatečně/NE; 0 – nehodnoceno, nehodí se atp.

Dodržování citačních a etických norem APA

Citace pramenů (autorů) v textu

Citace textu (správnost, elaborace citací, počet citací a parafrází textu, ...)

Citace jednotlivých pramenů v seznamu literatury

Vytvoření seznamu literatury (formát, abecední řazení, shoda s citacemi v textu, ...)

Etické normy 1: plagiátorství, neuvádění zdrojů, ...

Etické normy 2: informovaný souhlas, anonymizace, debriefing, ...

Etické normy 3: formulování hypotéz na datech, reanalýzy, vylučování případů, ...

X			
	X		
X	X		
X			
X			
			X
X			

Spolupráce vedoucího práce se studentem, samostatnost a nezávislost studenta

Samostatnost a inovativnost při formulování hypotéz (vlastní přínos studenta)

Samostatnost a metodologická kompetence při realizaci výzkumu

Samostatnost a kompetence při práci s daty, při jejich analýzách a interpretaci

X			
X	X		
	X		

Hodnocení jednotlivých částí (lze uvést hlavní nedostatky)

Práce s odbornou literaturou

2,0

Teoretická část je dobře koncipována. Autorka však příliš často čerpá ze sekundární literatury. Kromě toho se opírá pouze o několik prací (například Tošnerové). Chybí znalost soudobé empirické literatury.

Teoretická část

1,6

Problém, cíle, otázky a hypotézy

1,4

Autorka klade několik otázek a jednu hlavní hypotézu, podle níž se „výskyt konkrétních stereotypů ... v člancích souvisejících se stářím a v člancích souvisejících s mládím významně liší“ (s. 36).

Výzkumná strategie, design, soubor, techniky sběru dat

1,0

Autorka realizovala nesmírně složitý a náročný výzkum. Design pořízení reprezentativního souboru článků a jejich analýz byl velmi propracovaný a kvalitní.

Prezentace dat a jejich analýzy

1,1

Autorka pečlivě seznamuje s výsledky analýz. Výsledky jsou velmi zajímavé a cenné.

Diskuse výsledků šetření a celkové zhodnocení výzkumu

1,5

Autorka výstižně shrnuje hlavní zjištění a věnuje se slabým místům. Práci by měla uvést do vztahu s výsledky jiných autorů.

Dodržování citačních a etických norem APA

1,3

V seznamu literatury je pár nepřesností (nepíšeme například DOI, ale doi).

Spolupráce vedoucího práce se studentem, samostatnost studenta

1,5

Studentka je velmi samostatná. Chybí jí pouze kompetence v analýze a prezentaci obdržených dat, zejména mají-li složitou strukturu.

CELKOVÉ HODNOCENÍ

1,4 (SD = 0,5)

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

V práci neuvádíte vždy zvlášť data za mládí a za stáří, ale pokud tomu dobře rozumím, tak se za posledních deset let výrazně zhoršil především stereotyp stáří. Je-li tomu tak, čím si to vysvětlujete?

Práce splňuje podmínky kladené na diplomovou práci a **doporučuji ji k obhajobě.**

Navrhovaná klasifikace: **1-2**

Datum, podpis: 13. 8. 2017

doc. Karel Hnilica

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Zuzana Hanusová
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: **Stereotypy mládí a stáří z pohledu médií**
 oponent* práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 75
 Počet stránek příloh: 4
 Počet titulů v seznamu literatury: 32+15+5

0**	1	2	3	4

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		

Oborová příslušnost tématu

	x			

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			

Využití výzkumných empirických metod

	x			

Využití praktických zkušeností

x				

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				

Naplnění cílů práce

	x			

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

x				

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaké jsou nejčastější stereotypy spojované se stářím?
Jaké jsou nejčastější stereotypy spojované s mládím?
Do jaké míry výzkum potvrdil nebo vyvrátil obecně šířené stereotypy o mladých a o starých lidech?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Diplomantka se věnovala důležitému tématu stereotypů, které jsou spojovány s mladými a se starými lidmi. Vložila otázku definic stereotypů, mladí a posléze stáří; popsala rozšířené stereotypy, které se s těmito věkovými kohortami nejčastěji spojují. Poté realizovala rozsáhlý empirický výzkum, kde provedla analýzu článků vyskytujících se v nejrozšířenějších denících v roce 2016 (a pro srovnání článků těch samých novin v roce 2006). Analýzou textů byla zjištěna frekvence slov, která se objevovala v článcích o uvedených skupinách; poté sestavila jejich pořadí a komparovala je mezi sebou.

Připomínky: trochu jsem litoval, že u některých výrazů nejsou uvedeny kontexty (věty), v nichž se některá vybraná slova objevují.

Celkové hodnocení: Text je pozoruhodným pokusem o zmapování veřejně sdělovacích prostředků a jejich šíření stereotypů. Autorka tak *de facto* poukázala mimo jiné na skutečnost, že tištěná média mají na šíření stereotypů nezanedbatelný podíl. Ocenit lze jak kultivovaný způsob zpracování textu, tak originální způsob zkoumání. Vyzvednout lze i diskusi k tématu, kde je zřejmý dobrý vhled, odstup a dobré metodologické zvládnutí celé empirické části. K textu nemám vážnější připomínky a oceňuji zkoumání pohybující se na hranici psychologie, lingvistiky a sociologie. Předložená práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce – a lze ji doporučit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 9.9.2017

doc. PhDr. Jaroslav Koča